

ONDERWIJSVISITATIE

grafische bedrijven

Een onderzoek naar de kwaliteit van de één-cyclus-opleiding
grafische bedrijven aan de Vlaamse hogescholen

V L H O R A

V l a a m s e H o g e s c h o l e n r a a d

15 juni 2004

voorwoord

De visitatiecommissie van de opleiding grafische bedrijven brengt met dit rapport verslag uit over haar bevindingen, conclusies en aanbevelingen die resulteren uit het onderzoek dat zij in het najaar 2003 heeft verricht naar de kwaliteit van de één-cyclus-opleiding grafische bedrijven in Vlaanderen.

De visitatie en dit rapport passen in de werkzaamheden van de hogescholen en van de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) met betrekking tot de kwaliteitszorg van het hogescholenonderwijs, zoals bepaald in artikel 58bis van het hogescholendecreet van 1994.

Met dit rapport wordt de bredere samenleving geïnformeerd over de wijze waarop de hogeschool en meer bepaald de betrokken opleiding omgaat met de kwaliteit van haar onderwijs. Toch is het rapport in de eerste plaats bedoeld voor de hogeschool die de opleiding aanbiedt. Op basis van de bevindingen van het rapport kan de hogeschool nu en in de nabije toekomst actie nemen om de kwaliteit van het onderwijs in de opleiding te handhaven en verder te verbeteren.

De lezer moet er zich echter terdege bewust van zijn dat het rapport slechts een momentopname biedt van het onderwijs in de opleiding en dat de rapportering van de visitatiecommissie slechts één fase is in het proces van kwaliteitszorg.

De VLHORA dankt allen die meegewerkt hebben aan het welslagen van dit proces van zelfevaluatie en visitatie.

De visitatie was niet mogelijk geweest zonder de inzet van al wie binnen de hogeschool betrokken was bij de voorbereiding en de uitvoering ervan.

Tevens is de VLHORA bijzondere dank verschuldigd aan de voorzitter en de leden van de visitatiecommissie voor de betrokkenheid en deskundige inzet waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd.

Luc Van de Velde
secretaris-generaal

Roland Vermeesch
voorzitter

inhoudsopgave

voorwoord.....	2
de visitatie grafische bedrijven.....	4
1 inleiding.....	4
2 de visitatiecommissie.....	4
2.1 samenstelling.....	4
2.2 taakomschrijving.....	5
2.3 werkwijze.....	5
2.3.1 voorbereiding.....	5
2.3.2 bezoek aan de instelling.....	5
2.3.3 rapportering.....	6
bevindingen en aanbevelingen.....	7
1 de visitatie grafische bedrijven in Vlaanderen.....	7
1 bespreking van de thema's.....	7
1.1 beschrijving van het beleid en de kwaliteitszorg van de opleiding.....	7
1.2 concretisering kwaliteitszorg in de opleiding.....	8
1.3 personeel.....	8
1.4 materiële en financiële randvoorwaarden.....	9
1.5 opleidingsdoelstellingen.....	9
1.6 opleidingsprogramma: opbouw en inhoud.....	10
1.7 het afstudeerwerk en werkveldervaring.....	10
1.8 internationale dimensie.....	10
1.9 leersituatie.....	11
1.10 toetsing en evaluatie.....	11
1.11 studie- en studentenbegeleiding.....	11
1.12 studeerbaarheid en studierendement.....	12
1.13 afgestudeerden.....	12
1.14 maatschappelijke dienstverlening en onderzoek.....	12
2 terugmeldingsrapporten.....	13
2.1 Arteveldehogeschool.....	13
2.1.1 beschrijving van de thema's.....	13
2.1.2 samenvatting van de sterke punten en aandachtspunten.....	29
2.2 Hogeschool Antwerpen.....	31
2.2.1 beschrijving van de thema's.....	31
2.2.2 samenvatting van de sterke punten en aandachtspunten.....	46
bijlagen.....	48
curriculum vitae van de visitatieleden.....	48
thema's van het zelfevaluatierapport.....	49
bezoekschema.....	55

de visitatie grafische bedrijven

1 inleiding

In dit rapport brengt de visitatiecommissie verslag uit van haar bevindingen over de onderwijskwaliteit van de opleidinggrafische bedrijven, die zij in het najaar 2003 in opdracht van de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) heeft onderzocht.

De opleiding is een één-cyclus-opleiding die aangeboden wordt door de Arteveldehogeschool en Hogeschool Antwerpen.

Dit initiatief past in de werkzaamheden van de hogescholen en van de VLHORA met betrekking tot de kwaliteitszorg van het hogescholenonderwijs, zoals bepaald in artikel 58bis van het hogescholendecreet van 1994.

2 de visitatiecommissie

2.1 samenstelling

De visitatiecommissie werd samengesteld door de Raad van Beheer van de VLHORA in zijn vergadering van 07 februari 2003.

De commissie is als volgt samengesteld:

voorzitter

- Wim Nimmegeers, stafid volwassenenonderwijs VSKO, voorzitter

secretaris

- Lucia Van Hoof, centrale kwaliteitscoördinator aan de Karel de Grote-Hogeschool, secretaris

leden

- André Haesaerts, productiedirecteur bij Carta Mundi
- Anja Rutryn, technical manager color en screening, Agfa Gevaert
- Dirk Salens, plantmanager

Voor een kort curriculum vitae van de commissieleden, zie bijlage 1.

2.2 taakomschrijving

De visitatiecommissie heeft als taak op basis van het door de hogeschool opgestelde zelfevaluatierapport en door middel van ter plaatse te voeren gesprekken, na te gaan in hoeverre de kwaliteit van de onderwijsprocessen van de opleiding, geconcretiseerd in 15 thema's, beheerst wordt en aanbevelingen te formuleren om te komen tot kwaliteitsverbetering binnen de betrokken opleiding.

Voor de thema's van de zelfevaluatie, zie bijlage 2.

2.3 werkwijze

2.3.1 voorbereiding

De visitatiecommissie werd geïnstalleerd op 28 augustus 2003. Tijdens deze vergadering werd de handleiding van het visitatieproces toegelicht.

In de installatievergadering heeft de commissie de bezoekdagen vastgelegd, het bezoekschema opgesteld en de wijze van voorbereiding van het bezoek besproken.

De commissie analyseerde het zelfevaluatierapport en de bijlagen om zich een beeld te vormen van de opleiding en van de kwaliteitszorg in de opleiding.

Individuele bevindingen, commentaren en punten van verdere bevraging werden samengevoegd tot één voorbereidend werkdocument, van waaruit de eigenlijke visitatie zou worden gestuurd.

2.3.2 bezoek aan de instelling

Tijdens het bezoek heeft de commissie gesprekken gevoerd met alle geledingen die betrokken zijn bij het onderwijs in de opleiding grafische bedrijven. De gesprekken zijn een goede aanvulling geweest op het zelfevaluatierapport en werden door de commissie als open ervaren.

Tijdens het bezoek werd in de mogelijkheid tot bijkomende gesprekken voorzien. Deze mogelijkheid kon worden gebruikt zowel op verzoek van personen uit de bezochte instelling als op verzoek van de visitatiecommissie.

Verder heeft de commissie kennis genomen van bijkomende informatie, zoals verslagen, cursussen, voorbeelden van examenvragen, van afstudeerwerken en van stagewerken.

Tevens werd een bezoek gebracht aan de gebouwen en de infrastructuur.

Het bezoek werd afgesloten met een mondelinge rapportering aan de beleidsverantwoordelijken, waarin de commissie haar eerste bevindingen van de visitatie weergaf.

Voor het bezoekschema, zie bijlage 3.

2.3.3 rapportering

Als laatste stap in het visitatieproces legt de commissie haar bevindingen en aanbevelingen vast in een terugmeldingsrapport per bezochte instelling en in een globaal openbaar rapport voor de opleiding in Vlaanderen.

Dit rapport werd door de voltallige commissie becommentarieerd en op punt gesteld.

De opleiding heeft de gelegenheid gekregen om op dit rapport te reageren. Voor zover de commissie zich kon terugvinden in de opmerkingen van de hogeschool, werden ze verwerkt in het rapport. De commissie heeft de opleiding op de hoogte gebracht van haar beslissing terzake.

bevindingen en aanbevelingen

1 de visitatie grafische bedrijven in Vlaanderen

woord vooraf

De visitatiecommissie stelt de openheid van beide opleidingen, zowel in het zelfevaluatierapport als tijdens het bezoek, sterk op prijs. Dit heeft bijgedragen tot de beoogde effectiviteit van de visitatie.

De commissie bezoekt een tweestromenland: twee opleidingen Grafische Bedrijven in Vlaanderen, twee snelheden, twee contrasterende beelden. Terwijl de ene opleiding in de fase van de planning vertoeft, staat de andere reeds ver in de implementatie en komt ze al aan de consolidatie toe van meerdere processen.

Beide opleidingen moeten rekening houden met de lage onderwijsbelastingseenheid, het aantal ingeschreven studenten en de 'gesloten enveloppe'. Deze aspecten vormen voor de ene een uitdaging en voor de andere veeleer een verschoning. Een hechte band van wederzijdse engagementen kenmerkt de ene hogeschool, terwijl in de andere nog gezocht wordt naar een werkzame relatie tussen hogeschool en opleiding.

Het zal zaak zijn voor de Arteveldehogeschool om de inspanningen vol te houden. De Hogeschool Antwerpen staat voor beslissingen om de overlevingskans van de opleiding te garanderen.

De commissie vraagt de opleidingen om realistische doelstellingen te formuleren voor de aanpak van de verschillende thema's vanuit de eigen draagkracht.

De invoering van nieuwe media en systemen van databeheer stelt beide opleidingen voor nieuwe uitdagingen.

De commissie ervaart dat zelfs in de opleiding waar de kwaliteitscirkel het minst draaide, de output nog een meer dan aanvaardbaar peil bereikt.

1 bespreking van de thema's

1.1 beschrijving van het beleid en de kwaliteitszorg van de opleiding

De commissie stelt vast dat het mogelijk is om een kleinschalige opleiding te laten genieten van de meerwaarde van de grootschalige hogeschool. Dat lukt beter naarmate er ruimte is voor vraaggestuurd werken en voor responsabilisering.

De wijze waarop de processen verlopen, is sterk afhankelijk van de leiding in de opleiding en van de ondersteuning door de hogeschool. Het volstaat niet dat voorschriften en procedures beschikbaar zijn.

Er is een grote behoefte aan een strategisch document over de toekomst van het hoger grafisch onderwijs in Vlaanderen: wat zijn de prioritaire doelstellingen, weloverwogen geselecteerd en getoetst aan de snelle

ontwikkelingen in de sector en de evoluties in het hoger onderwijs, en hoe kunnen zij best worden bereikt? Beide opleidingen zijn bereid om hier samen aan te werken.

De uitbreiding van de grafische naar de digitale media mag niet leiden tot het loslaten van de grafische nijverheid.

In beide hogescholen stelt de commissie vast dat de decretaal bepaalde onderwijsbelastingseenheid van 1,2 voor deze bij uitstek technische opleiding geen recht doet aan de personeels- en uitrustingsbehoeften en vragen doet rijzen bij de continuïteit van de opleiding. Dit is een reden te meer om oog te hebben voor de voortdurend vereiste aanvaarding van de vernieuwingen door het personeel.

1.2 *concretisering kwaliteitszorg in de opleiding*

Beide zelfevaluatierapporten getuigen van een eerlijke zelfregistratie. De commissie stelt vast dat Turnhout vertoeft in de fase van intenties, terwijl Mariakerke al voortgang maakte met de implementatiefase.

Naarmate de processen meer beantwoorden aan de PDCA-kenmerken, biedt kwaliteitszorg een zichtbare en beleefde meerwaarde voor de opleiding.

De opleidingen moeten waken over de blijvende meerwaarde van de kwaliteitsaanpak. Enkele adviezen van de commissie zijn: doelgericht doseren en prioriteiten stellen, kwaliteitsimplementaties borgen en, waar mogelijk en nodig, verankeren wat bereikt is.

Daarom is het aangewezen structuur te brengen in de veelheid van acties. Dat voorkomt verzadiging en stelt de opleiding in staat een doelgerichte voortgang van de prioritaire doelstellingen te bewaken.

Een jaarlijks kwaliteitsplan in de opleiding kan - mits de nodige communicatie - nog meer betrokkenheid opleveren.

1.3 *personeel*

Het personeelsbeleid vertoont in zijn formele aspecten en proactieve handelwijze grote verschilpunten tussen beide hogescholen. De commissie vraagt uit te gaan van de behoeften van de opleiding om haar doelstellingen te realiseren. In dit opzicht bieden functioneringsgesprekken, planningsgesprekken en competentiemapping evidente voordelen, zoals de praktijk in Mariakerke staft.

De commissie meent dat een voluntaristische en informele aanpak van competentieontwikkeling in de toekomst niet volstaat. Alle opleidingsonderdelen moeten in handen zijn van docenten die de relevantie ervan voor de specificiteit van de opleiding op het oog hebben.

Nascholing is een zaak van rechten en plichten waarbij ook de overheid een zekere medeverantwoordelijkheid draagt.

De invoering van nieuwe media en systemen van databeheer ligt aan de basis van een aanvraag tot naamswijziging van de opleiding. Die invoering vereist de nodige aanpassing van de personele middelen, onder meer met de inzet van externen.

De hogescholen lukken er in ongelijke mate in om de minder en meer gespecialiseerde collega's als een team te doen optreden en om te werken aan wederzijdse betrokkenheid tussen opleiding, departement (Hogeschool Antwerpen) en hogeschool.

Al beseft de commissie dat de inhoud van bepaalde taken moeilijk cijfermatig uit te drukken is, raadt zij de hogescholen aan instrumenten en indicatoren te bepalen om deze inzet in te schalen. Dit moet een meer rechtvaardige verdeling van de werklast faciliteren.

1.4 materiële en financiële randvoorwaarden

Beide opleidingen gaan verschillend om met het voordeel van hun inbedding in een grafische campus. Samenwerking met andere onderwijsvoorzieningen ter plaatse biedt uitzicht op het inzetten van voldoende apparatuur. De commissie meent dat een minimale voorziening van grafische apparatuur ook in het hoger onderwijs noodzakelijk is en dat concrete afspraken voor samenwerking daartoe de nodige garanties moeten blijven bieden.

De commissie waardeert de inspanningen voor het aanbieden van een open leercentrum. Daarnaast betekent de mediatheek in Mariakerke een reële meerwaarde en een gemis in Turnhout. De campus Blairon biedt mogelijkheden om dit bij te sturen.

Naarmate de draagkracht kleiner is, kunnen stimuli terugvallen. Hier moeten beide opleidingen degelijk rekening mee houden.

1.5 opleidingsdoelstellingen

Hoe meer opleidingsdoelstellingen op praktijkgerichtheid mikken, hoe meer de afstemming op het niveau hoger onderwijs moet worden bewaakt. Met een accentuering van deze doelstelling als wervend gegeven moet dan ook omzichtig worden omgesprongen.

De commissie merkt een spanningsveld tussen de verwachtingen van de studenten, zoals de opleidingen die mee opwekken, en de wensen van de bedrijven.

Er is een algemene consensus en bereidheid in de opleidingen en in het werkveld om het beroeps- en opleidingsprofiel te actualiseren. De hogescholen willen dit samen opnemen.

Een afstemming van de ambities van beide opleidingen zal resulteren in een meerwaarde.

1.6 *opleidingsprogramma: opbouw en inhoud*

Het opleidingsprogramma is zo opgebouwd dat de studenten in beide opleidingen op het einde van het eerste jaar een gefundeerde keuze kunnen maken voor de voortzetting van hun opleiding. Evoluties naar flexibilisering zijn aan de orde.

Hoewel de ene opleiding meer werk maakt van het verwerven van zelfstandigheid, teamvaardigheid, probleemoplossend vermogen, creatief vermogen en communicatievaardigheid dan de andere, is het voor beide de opdracht om deze competenties te expliciteren in het opleidingsprogramma. Deze competenties komen zowel het maatschappelijk als het beroepsmatig functioneren ten goede. Dit houdt perspectieven open om als staflid of als ondernemer te functioneren.

Met betrekking tot het beroepsmatig functioneren, meent de commissie dat een verdere differentiatie in afstudeerrichtingen niet zover mag gaan dat ze de huidige coherentie van het opleidingsprogramma hindert of een brede inzetbaarheid van de alumni in de weg staat.

De concretisering en actualisering van het curriculum vergen een voortdurende terugkoppeling met afgestudeerden en vertegenwoordigers vanuit de socio-economische middens.

Naarmate de nieuwe media daadwerkelijk ingang krijgen in het programma en de ICT-component aan belang wint, moeten de opleidingen erop toezien dat de vlag de lading blijft dekken. De grafische sector blijft de prioritaire gesprekspartner.

1.7 *het afstudeerwerk en werkveldervaring*

In beide hogescholen worden stages en eindwerk gedragen door een team van docenten. Dit heeft als voordeel dat er een gelijkgerichte aanpak bestaat voor de organisatie, opvolging en evaluatie. Een mogelijk nadeel is het ontbreken van duidelijke coördinatie naar de externe begeleiders van stage en eindwerken. Externen geven de voorkeur aan één aanspreekpunt.

Bedrijfsbezoeken zijn een vorm van werkveldervaring en kunnen tal van meerwaarden bieden aan de opleiding van de studenten. Beide opleidingen benutten deze kansen in te geringe mate.

1.8 *internationale dimensie*

De participatiegraad van de studenten aan internationale programma's is over de hele lijn laag. De ervaringen van de studenten waren echter zeer positief. De commissie vraagt de hogescholen om de opleidingen nog meer ten dienste te staan door hun centrale kennis van zaken specifiek te oriënteren naar de haalbaarheid voor de professionele bachelors.

De beide opleidingen doen er goed aan te overleggen over een gemeenschappelijk standpunt ten aanzien van de Europese grafische master en zijn invulling.

De internationale dimensie vergt een doorgedreven professionalisering van de betrokken sleutelfiguren die de continuïteit van de activiteiten kunnen waarborgen.

1.9 *leersituatie*

Probleemgestuurd onderwijs en projectmatig onderwijs zijn als concepten gekend en vinden stilaan hun toepassing. De docenten zijn bereid inspanningen te leveren om zich vertrouwd te maken met nieuwe onderwijsvormen.

Eén hogeschool pakt de invoering en opvolging van nieuwe onderwijsvormen door docenten bewust aan. Er is een toetsing van de geschiktheid van de gekozen onderwijsvormen voor bepaalde opleidingsonderdelen. In de andere hogeschool leiden persoonlijke initiatieven tot behoorlijke resultaten. Een krachtadiger ondersteuning van de opleiding door deze hogeschool is hier aangewezen.

Beide hogescholen introduceerden een e-leerplatform dat het zelfstandig studeren effectiever maakt. Voor nagenoeg alle opleidingsonderdelen kunnen de studenten beschikken over voortreffelijk leermateriaal.

De studenten zijn vragende partij om in meer tijd en middelen te voorzien voor het zelfstandig leren op de campus.

1.10 *toetsing en evaluatie*

Waar de evaluatie in de ene opleiding voldoet aan de voorwaarden van transparantie, oogt in de andere opleiding de beoordeling van sommige activiteiten minder doorzichtig.

Verder springt de ene opleiding creatief om met evaluatiemethoden, terwijl de andere die kansen nog niet echt aangrijpt.

In de beide opleidingen is een gemeenschappelijke zorg voor toetsing en evaluatie aanwezig.

1.11 *studie- en studentenbegeleiding*

De beide hogescholen pakken de heterogene instroom actief aan en leveren inspanningen om de studie-uitval te beperken. De uitval is naar het oordeel van de commissie deels een gevolg van verkeerde studiekeuzes door een onjuiste beeldvorming.

Elke opleiding heeft naar eigen draagkracht formules uitgewerkt om het eerste jaar met succes te differentiëren.

De studenten maken veelvuldig gebruik van de monitoraten.

Toch is het instroombeleid nog te weinig aangepast aan het motivatiepatroon van instromende afgestudeerden uit het TSO. Hier is een differentiële aanpak van studenten afkomstig uit het ASO en TSO geboden met het oog op een tijdige aanspreking van de begeleiding.

1.12 studeerbaarheid en studierendement

De commissie heeft weinig tastbare gegevens kunnen hanteren om zich hier een oordeel over te vormen. Beide hogescholen zijn zich bewust van deze lacune.

1.13 afgestudeerden

De afgestudeerden tonen zich tevreden over de genoten opleiding. Alumniwerking kan de netwerking verstevigen.

1.14 maatschappelijke dienstverlening en onderzoek

Er wordt aan maatschappelijke dienstverlening en onderzoek gedaan door de opleiding in Mariakerke. De opleiding in Turnhout voldoet niet aan deze decretale opdrachten. Mogelijkheden om daaraan te voldoen liggen te grijpen bij een betere benutting van de relatie met het VIGC en de bedrijven die zijn gehuisvest op de toekomstige campus Blairon.

Maatschappelijke dienstverlening moet hoe dan ook een meerwaarde bieden aan de maatschappij, en niet enkel aan de opleiding.

2 terugmeldingsrapporten

2.1 Arteveldehogeschool

inleiding

De opleiding Grafische Bedrijven bevindt zich op de campus Mariakerke van de Arteveldehogeschool. Deze één-cyclus-opleiding behoort als enige in de hogeschool tot het studiegebied Industriële Wetenschappen en Technologie en is één van de veertien opleidingen die de Arteveldehogeschool aanbiedt.

2.1.1 beschrijving van de thema's

2.1.1.1 beschrijving van het beleid en kwaliteitszorg van de opleiding

Het hoger onderwijs in Vlaanderen wordt overspoeld door decreten. De hogeschool stelt dat de kernopdracht van de hogeschool hierdoor niet in het gedrang mag komen en wil op adequate en gestructureerde wijze omgaan met de decretale voorschriften om degelijke opleidingen te kunnen blijven verzorgen en garanderen. Daarom werd een structuur met diensten en opleidingen opgezet. De diensten verwerken informatie en voorschriften voor de opleidingen en kunnen prioriteiten voorstellen. De eigen creatieve initiatieven binnen de diensten moeten echter meermaals afgeremd worden om ervoor te zorgen dat aan de decretale voorwaarden wordt voldaan. De vlakke organisatiestructuur van de hogeschool verhoogt de druk op de diensten, en de verwachtingen van de opleidingen voor de diensten zijn groot. De organisatiestructuur slaagt erin een Arteveldebrede lijn doorheen de opleidingen te trekken en die lijn te ondersteunen. De ondersteunende diensten worden erkend als experts en nemen dan ook veel taken op zich in direct verband met de opleidingen. Zij werken vooral vraaggestuurd. De identificatie en responsabilisering van de collega-medewerker moet er mee voor zorgen dat het beleid breed gedragen wordt en dat er gedelegeerd wordt tot op het laagste niveau.

Sinds de start van de Arteveldehogeschool, nu ruim twee jaar geleden, groeide de solidariteit en is de fusie zowel in de diensten als in de opleidingen voltrokken.

De hogeschool heeft haar missie duidelijk neergeschreven en vertaald in elf strategische doelstellingen. De missie en de doelstellingen zijn doorgedrongen tot in de opleiding. Zij zijn het uitgangspunt en de leidraad van de verbeteracties en ontwikkelingsplannen van de opleiding. Er is nog een visie en een plan nodig waarin de opleiding haar doelen op langere termijn beschrijft. Het proces om een opleidingsplan op te stellen, loopt nu in de Initiële Lerarenopleiding Secundair Onderwijs. Na een evaluatie en bijsturing wil de hogeschool komen tot een uniform en gestandaardiseerd Arteveldebreed proces om elke opleiding in staat te stellen een eigen opleidingsplan te ontwikkelen.

'Engagement voor kwaliteitszorg' is een van de elf doelstellingen en stelt het volgende: 'Door een actieve politiek van kwaliteitszorg streeft de hogeschool continu naar verbetering en optimalisering van haar

onderwijs, maatschappelijke dienstverlening, onderzoek, management en organisatie. De hogeschool richt zich daarbij naar hogere referentiewaarden. De hogeschool rekent daartoe op het wezenlijke engagement van elke betrokkene, op loyaliteit, teamgeest en open communicatie.' Tijdens haar bezoek aan de opleiding stelde de commissie vast dat de hogeschool de omgeving creëert om dit te realiseren doorheen de organisatie en dat zij inderdaad mag rekenen op een doorgedreven engagement van personeel, studenten, alumni en werkveld. De commissie vraagt de hogeschool waakzaam om te gaan met de huidige positieve ingesteldheid.

De decretaal bepaalde OBE (onderwijsbelastingseenheden) van 1,2 voor de opleiding is ontoereikend om een adequate toewijzing van personeel aan de opleiding door te voeren.

De opleiding wenst de grafische en digitale media als kloppend hart van de campus te koesteren. Zij wil daarom goede contacten onderhouden met het werkveld en via projecten samenwerken met andere opleidingen van de Arteveldehogeschool. Ook aan de uitstippeling van het studentenbeleid en de voorzieningen voor studenten wil de opleiding haar bijdrage leveren.

sterke punten

- De horizontale organisatiestructuur resulteert in een breed draagvlak en in responsabilisering van het personeel. De expertise ondersteunt het veranderingsproces waardoor de voordelen van een kleinschalige opleiding gekoppeld worden aan de voordelen van de recente grootschaligheid.
- Het hogeschoolbeleid en de missie zijn duidelijk en doelgericht. Zij zijn in de opleiding ontplooid naar het onderwijsconcept en het opleidingsconcept. Beleid en missie zijn zowel een ondersteuning van als een vertrekpunt voor de werking van de opleiding. Zij 'leven' in de opleiding.
- De leidinggevenden nemen hun voorbeeldfunctie ter harte en zijn het coaching-team van het personeel.
- De opleidingsdirecteur en de docenten zijn samen een team dat studenten begeleidt tijdens hun leertraject.
- De aan te pakken prioriteiten zijn goed gedefinieerd en juist gekozen.

aandachtspunten

- De positieve verwachtingen die de opleidingen van de diensten hebben, zorgen voor een grote druk op deze diensten. De commissie raadt zowel de opleiding als de diensten aan om bewust en voorzichtig om te gaan met deze vaststelling zodat het huidige positieve evenwicht kan worden gehandhaafd.
- Het ontbreekt niet aan concepten en modellen, de realisatie ervan noopt tot bijzondere aandacht voor een blijvende aanvaarding bij het personeel van de opleiding.
- De hogeschool heeft doelgericht en bewust geïnvesteerd in de opleiding. De commissie waarschuwt voor het moment dat deze specifieke stimuli zullen wegvallen of dat de huidige manier van leiderschap in de opleiding wijzigt. Het is raadzaam om proactief realistische doelstellingen vast te leggen om continuïteit te kunnen borgen.

2.1.1.2 concretisering kwaliteitszorg in de opleiding

De ontplooiing van de zes krachtlijnen naar het onderwijsconcept en het opleidingsconcept is niet alleen op papier uitgewerkt, maar 'leeft' in de opleiding. De acties en verbeterdoelen zijn gerelateerd aan de krachtlijnen van het opleidingsconcept. Aanvankelijk stond het docententeam terughoudend tegenover kwaliteitszorg, maar na verloop van tijd groeide het vertrouwen. Uit de gesprekken tijdens het bezoek werd duidelijk dat dit een gevolg is van enkele belangrijke vaststellingen: kwaliteitszorg werd gefaseerd ingevoerd, aan elk proces is een terugkoppeling verbonden, kwaliteitszorg is zichtbaar, de opleidingsdirecteur betreft voortdurend kwaliteitszorg bij de werking van de opleiding. Ook de ondersteuning en coaching door en de samenwerking met de Arteveldebrede dienst kwaliteitszorg leiden voortdurend tot een zichtbare rationale en ervaren meerwaarde van de opleiding. In de opleiding werd een ankerpunt IKZ aangesteld en is een kwaliteitsverbeterteam (KVT) actief.

Tijdens het eerste academiejaar werd veeleer experimenteel gewerkt met het PROZA-instrument. Het jaar nadien, 2003-2004, is de aanpak veel omvattender en meer gestuurd binnen het kader van de krachtlijnen. Op deze korte tijd heeft de opleiding veel kunnen bereiken door haar gedreven inzet.

De concretisering van de kwaliteitszorg in de opleiding blijkt uit de beschrijving van de hiernavolgende thema's.

sterke punten

- Het kwaliteitsplan concretiseert het opleidingsconcept door de strategische doelen te vertalen naar operationele doelen. Dit plan 'leeft' in de opleiding.
- De PDCA-cyclus is een opwaartse kwaliteitsspiraal in de opleiding.
- De conceptuele fase van de kwaliteitszorgsystemen toont een omvattende planmatigheid op het niveau van de hogeschool. Deze planmatigheid is duidelijk doorgedrongen tot in de opleiding.
- De kwaliteitscoördinator van de hogeschool is een collega onder collega's in de opleiding.

aandachtspunten

- De positieve verwachtingen die de opleiding van de dienst kwaliteitszorg heeft, zorgen voor een grote druk op deze dienst. De commissie raadt zowel de opleiding als de dienst aan om bewust en voorzichtig om te gaan met deze vaststelling zodat het huidige positieve evenwicht kan worden gehandhaafd.
- De voortdurende vernieuwingen en veranderingen kunnen leiden tot een zekere saturatie, waardoor het effect van nieuwe initiatieven dreigt te verminderen.
- De opleiding moet waken over de blijvende meerwaarde van de kwaliteitsaanpak. Enkele adviezen van de commissie zijn: doelgericht doseren en prioriteiten stellen, kwaliteitsimplementaties borgen en, waar mogelijk en nodig, verankeren wat bereikt is.
- De commissie vraagt de opleiding om, na de afloop van het proefproject in ILLO, de doelen op langere termijn zonder dralen vast te leggen in het opleidingsplan.

2.1.1.3 personeel

De opleidingsdirecteur kent coaching en deskundigheidsbevordering van het personeel een centrale plaats toe in zijn opdracht. Het docententeam ervaart dit ook zo en stelt dat bijscholingen en opleidingen in toenemende mate mogelijk zijn. Ook wordt ingegaan op de talrijke aanbiedingen van de bedrijven. Met nieuwe docenten voert de opleidingsdirecteur regelmatig coaching-gesprekken.

De opleiding brengt de aanwezige competenties in kaart. Momenteel wordt op hogeschoolniveau overwogen om de software voor competentiemapping die werd ontwikkeld door de Hogeschool Gent, aan te schaffen. De onderhandelingen hierover lopen nog. De competentiemapping wordt opgenomen in de personeelsdossiers. Deze dossiers worden gebruikt bij de onderhandelingen met de hogeschool over de inzet en vereiste competentieontwikkeling in functie van de behoeften van de opleiding.

Tijdens het visitatiebezoek stelde de commissie vast dat aan zowel evaluatie- als functioneringsgesprekken de nodige aandacht wordt besteed. Door de evaluatie-, coaching- en functioneringsgesprekken conform te maken aan de opvattingen van de Arteveldehogeschool werden de procedures hiervoor geoptimaliseerd. De individuele taakinfilling van de medewerkers verwijst naar het planningsgesprek. Functioneringsgesprekken worden ook als middel gebruikt om een nascholingsbeleid uit te stippelen dat resulteert in de vereiste deskundigheden en competenties om de vooropgestelde inhoud van het opleidingsprogramma aan te bieden en te verzekeren. In de mate van het mogelijke worden medewerkers ingezet in hun specifieke discipline. Het professionaliseringsbeleid is bovendien zo opgesteld dat medewerkers zich in het eigen vakgebied of belendende specialisaties verder kunnen ontwikkelen.

De opleidingsdirecteur wil dat de medewerkers van de opleiding verder bijgeschoold worden in strategisch denken. Opleidingen en bijscholingen over grafische technieken en onderwijsmethodiek of andere aspecten bieden een meerwaarde aan de opleiding als de opgedane kennis ook doorgegeven wordt aan collega's.

De werkdruk voor de collega's in de opleiding is groot. Sommige aspecten van een opdracht zijn moeilijk in cijfers uit te drukken. Het financieringsbeleid van de overheid dat het principe hanteert van een gesloten enveloppe doet de beschikbare middelen per student krimpen, onder andere bij een stijgende hogeschoolpopulatie. Om de werkdruk billijk te spreiden over de medewerkers, wordt bij de toewijzing van de taken rekening gehouden met een aantal criteria zoals parallelklassen, lesgeven aan grote/kleine groepen, nieuw opleidingsonderdeel of niet.

De opleiding doet in toenemende mate een beroep op gastprofessoren om specifieke competenties en ervaringen in het curriculum op te nemen.

De opleiding heeft, net zoals alle opleidingen die een zelfevaluatie-rapport schrijven en gevisiteerd worden, 50 % extra VTE toegewezen gekregen van de hogeschooldirectie.

sterke punten

- Binnen de campus bestaan sterke formele en informele communicatiekanalen die bijdragen tot zelfsturing.
- Er is een positieve evolutie in de aanpak van de personeelsevaluatie.

- De uitgewerkte opdrachtbeschrijving van personeelsleden is gekoppeld aan hun inbreng om concrete kwaliteitsverbetering te bevorderen en geeft ook inzicht in de onderlinge taakverdeling.
- Professionaliseringsbeleid en kwaliteitssystemen zijn aan elkaar gekoppeld. De informele en formele functioneringsgesprekken en de competentiemapping zijn hierbij voorbeelden van een proactief en doelgericht beleid.

aandachtspunten

- De hogeschool heeft het doelgerichte personeelsbeleid van de opleiding sterk ondersteund en er bewust in geïnvesteerd. De commissie waarschuwt de opleiding ervoor dat deze supplementaire specifieke stimuli niet altijd kunnen worden gegeven. Het is raadzaam proactief na te denken over hoe de opleiding de continuïteit in het personeelsbestand en in arbeidsvreugde kan behouden.
- De werkdruk is verhoogd, maar het aantal docenten neemt af. Praktijk verzorgen aan grote groepen studenten bemoeilijkt het overbrengen van competenties. Deze vaststelling spoort aan tot waakzaamheid over de druk die de aanwending van contacturen teweegbrengt. .

2.1.1.4 materiële en financiële randvoorwaarden

De structuur van diensten en opleidingen, zonder tussenliggende departementen, laat toe dat 100 % van de middelen rechtstreeks naar de opleidingen gaat. Dit bevordert een coherent en transparant financieel beleid. Voor de opleidingsdirecteur staat een optimale besteding van de middelen centraal.

De goede samenwerking van de opleiding met de grafische sector en de andere onderwijsvoorzieningen op de campus biedt meermaals een oplossing voor het inzetten van aangepaste apparatuur en is ook een meerwaarde voor de opleiding. De opleiding diende samen met de andere onderwijsinstellingen van de campus een masterplan in bij de overheid om een milieuvergunning te verkrijgen.

Het opgestelde marketingplan om de opleiding en de campus te actualiseren en een gezicht te geven verloochent de bevoorrechte relatie met de grafische sector niet.

Gezien het belang van ICT voor grafische toepassingen is een medewerker van de opleiding voor 65 % VTE belast met het dagelijkse beheer en onderhoud van het ICT-park en de software in de opleiding.

De studenten en afgestudeerden zijn tevreden over de aangepaste uitrusting en de infrastructuur van de opleiding. De studenten waarderen de toegang tot de computerruimte tot 19 uur. Toch zouden ze het op prijs stellen dat deze ruimte nog meer ter beschikking zou worden gesteld en dat er nog meer computers zouden zijn. Zij missen een eigen eetruimte waar ook warme maaltijden zouden kunnen worden genuttigd.

Het mediatheekbeleid is afgeleid van de hogeschoolmissie en het onderwijsconcept. De mediatheek is goed afgestemd op het opleidingsconcept van de opleiding. Zij bezit een uitgebreide en rijke verzameling aan actuele en internationale grafische vakliteratuur, cd-roms, videomateriaal en digitale media. De studenten kunnen voor opzoekwerk gebruik maken van veertien computers, die aangesloten zijn op internet. Ook hier stelt de commissie vast dat kwaliteitsprincipes de goede werking sturen en ondersteunen.

SOVO-Arte en de studentenraad beschikken elk over een eigen lokaal.

sterke punten

- De vlakke organisatiestructuur en de op de ontwikkeling van de opleiding toegespitste beleidsaandacht resulteren in een degelijke allocatie van de financiële middelen.
- De doorgedreven samenwerking met externe partners biedt een meerwaarde aan de opleiding.
- De opleiding slaagt erin het leerproces degelijk te omkaderen door onder andere de werkateliers, de goed uitgeruste en toegankelijke mediatheek en de actuele ICT-infrastructuur en voorziet daarbij in de nodige dienstverlening.

aandachtspunten

- De hogeschool heeft de ontwikkeling van de opleiding sterk ondersteund en er bewust in geïnvesteerd. De commissie waarschuwt de opleiding ervoor dat deze supplementaire specifieke stimuli niet altijd kunnen worden gegeven. Het is raadzaam proactief na te denken over hoe de continuïteit van het inzetten van materiële en financiële randvoorwaarden kan worden behouden om de goede werking van de groeiende opleiding te garanderen.
- De commissie vraagt de opleiding te onderzoeken in hoeverre kan worden ingegaan op de verzuchtingen van de studenten in verband met
 - een betere cafetaria, een ontspanningsruimte, een eigen eetruimte met eventueel warme maaltijden;
 - een ruimte om te studeren;
 - het verhogen van het aantal bussen van en naar de campus.
- Een verbetering/versnelling van het aankoopproces zal de dienstverlening aan de opleiding ten goede komen.

2.1.1.5 onderwijsdoelstellingen

In thema 1.1 en 1.2 werd melding gemaakt van de onderwijsdoelstellingen van de opleiding in hun relatie tot het beleid en de concretisering ervan.

De missie en de elf doelstellingen van de hogeschool zijn het uitgangspunt en de leidraad van het opleidingsconcept. Het kwaliteitsplan van de opleiding concretiseert het opleidingsconcept door de strategische doelen om te zetten in operationele doelen. In dit plan zijn de belangrijke initiatieven opgenomen die de opleiding wenst te ontplooiën gedurende het lopende academiejaar. Zij worden verder vertaald in verbeteracties en ontwikkelingsplannen met specifieke doelen en tijdspaden. De krachtlijnen van het opleidingsconcept en het kwaliteitsplan zijn niet beperkt tot de onderwijsprocessen. Ook maatschappelijke dienstverlening en wetenschappelijk onderzoek worden opgenomen.

Een plan waarin de opleiding haar doelen op langere termijn beschrijft zal tegen het einde van dit academiejaar opgesteld worden. Een van de langetermijndoelstellingen zal de verhoging van de kwaliteit van de opleiding beogen door een methodiek te introduceren om de heterogene instromende studentenpopulatie gedifferentieerd te begeleiden tijdens het eerste jaar.

De commissie stelt vast dat de opleiding een evenwichtig en duurzaam strategisch beleid voert om de doelstellingen van de opleiding juist in te schatten, te bepalen en bij te sturen.

De opleiding wil haar marktleiderschap bestendigen en stuurt daarom haar curriculum, begeleidende en ondersteunende diensten regelmatig bij in overleg met de betrokken partijen.

Zij stelt zich tot doel specifieke competenties bij haar studenten te ontwikkelen: zelfstandigheid, teamvaardigheid, communicatievaardigheden, probleemoplossend vermogen en creatief vermogen.

sterke punten

De onderwijsdoelstellingen van de opleiding maken deel uit van het kwaliteitsplan dat geënt is op de missie en de doelstellingen van de hogeschool.

De krachtlijnen van het opleidingsconcept en het kwaliteitsplan zijn gemeengoed in het opleidingsteam.

De bepaling, evaluatie en bijsturing van de doelstellingen van de opleiding gebeuren op regelmatige basis en worden gestuurd door de kwaliteitsprincipes.

aandachtspunten

De commissie vraagt de opleiding om bij de bepaling, evaluatie en bijsturing van de doelstellingen op langere termijn rekening te houden met de ervaringen bij de opstelling en bijstelling van het kwaliteitsplan.

Het kwaliteitsplan kan beter gecommuniceerd worden.

2.1.1.6 opleidingsprogramma: opbouw en inhoud

De stapsgewijze implementatie van het opleidingsconcept maakt de curriculumherziening in de opleiding flexibel. Het docententeam weet waar het met de opleiding naartoe wil.

De curriculumvernieuwing en de resultaten van PROZA brachten de vakgroepwerking terug op gang. Collega's van de opleiding, van het secundair onderwijs en van het volwassenenonderwijs, en externen uit de industrie worden betrokken bij de bespreking van specifieke inhoudelijke en materiële aspecten van de opleiding.

De commissie EOP (evaluatie van het opleidingsprogramma) waakt over de logische samenhang van het opleidingsprogramma. Systematiek, betrokkenheid en terugkoppeling zijn ook hier kwaliteitsprincipes die in de werking zijn geïntegreerd. In de opleidingsadviesraad wordt van gedachten gewisseld over de opleiding en het curriculum door medewerkers van de opleiding en externen uit het grafische bedrijfsleven. Zij volgen de ontwikkelingen en behoeften van de sector op de voet en zijn een klankbord en toetssteen voor de richting die de opleiding uit wenst te gaan. Ook de informele contacten met beroepsverenigingen en 'éminences grises' uit de sector dragen hiertoe bij.

De invulling van de studierichtingen Multimediaproductie en Grafische Digitale Vormgeving blijft een evenwichtsoefening tussen enerzijds de verwachtingen van de studenten en anderzijds die van het werkveld,

tussen enerzijds gedifferentieerd onderwijs en anderzijds een brede inzetbaarheid van de afgestudeerden, tussen enerzijds de tewerkstelling van 80 % van de afgestudeerden in KMO's waar goede teamwerkers gevraagd worden en waar permanent leren verwacht wordt, en anderzijds de tewerkstelling van de 20 % van de afgestudeerden in gespecialiseerde bedrijven die hun werknemers bijkomende specifieke opleidingen geven. De vertegenwoordigers van het beroepenveld menen dat Multimediaproductie een nuttige meerwaarde biedt aan de opleiding als deze studierichting ook afgestemd is op de internettechnologie binnen pre-press. Zij zullen veeleer afgestudeerden aanwerven die naast de gepaste persoonlijkheidskenmerken beslist ook over de nodige kennis beschikken om ingeschakeld te worden. Zij raden de opleiding aan de ICT-component gedoseerd per afstudeerrichting te versterken.

Management en ondernemerschap zijn opgenomen in het curriculum. De externen uit het grafische bedrijfsleven vinden dit een positieve zaak.

Het opleidingsprogramma is afgestemd op de vier competenties die de opleiding bij haar studenten wenst te ontwikkelen: zelfstandigheid, teamvaardigheid, probleemoplossend vermogen en creatief vermogen. Zonder dat de commissie er specifiek naar polste, vermeldden de afgestudeerden deze competenties als tijdens hun studie positieve verworvenheden.

Er dienen zich steeds meer studieduurverkorters aan, en daardoor verschilt de vooropleiding van de instromende studenten. Met deze vaststellingen houdt de opleiding rekening bij de herziening van het curriculum. Zo zijn de curricula van ondermeer de afstudeerrichtingen Grafisch Commercieel Beleid (Arteveldehogeschool) en Multimedia en Communicatietechnologie (Hogeschool West-Vlaanderen, campus Kortrijk) afgestemd op elkaars instromende studieduurverkorters.

Studenten bepalen ook steeds meer hun eigen leertraject. De opleiding biedt hen deze kansen aan. Flexibilisering en modularisering zijn de opleiding niet vreemd.

Het aantal instromende studenten met een TSO-opleiding neemt toe. De evaluatie van de eerstejaarsbegeleiding (2001-2002) toonde aan dat veel studenten inhoudelijke informatie misten over het gehele opleidingsprogramma en dat onvoldoende inspanningen werden geleverd om de studenten zich snel thuis te laten voelen. In het kwaliteitsplan van 2002-2003 werd een actieplan voor een specifieke studiebegeleiding van de eerstejaarsstudenten uitgetekend en opgevolgd in samenwerking met de dienst 'Studieadvies'. Acties zijn onder andere de organisatie van een introductieweek voor nieuwe studenten en bijbehorende tevredenheidsbevraging, de afname van de LASSI-test, het invoeren van monitoraatsuur en gezamenlijke sportactiviteiten.

De studenten waarderen sterk de inspanningen van de opleiding om de heterogene instroom stapsgewijs op één lijn te krijgen tegen het einde van het eerste jaar. Zij zijn er zich ook van bewust dat hun eigen inzet hierbij onmisbaar is. De vijf keuzepakketten die gebundeld in een semester aangeboden worden, laten hen kennismaken met de mogelijke keuze van studierichting vanaf het tweede jaar. De studenten beschouwen de informatie als duidelijk en voldoende. Zij vinden het belangrijk dat zij het beeld waarmee zij de opleiding begonnen, goed onderbouwd kunnen herzien. De tweedejaarsstudenten merken de verbeteringen ten opzichte van vorig academiejaar op. De derdejaarsstudenten merken op dat er in hun eerste jaar veel uitstappers waren en dat de verbeteracties resultaat hebben.

sterke punten

- De opleiding speelt in op de heterogene instroom met keuzeleerinhouden en studieduurverkorting.
- De manier waarop de opbouw en bijsturing van het opleidingsprogramma aangepakt wordt, stimuleert de teamwerking binnen de opleiding. Evengoed mag gesteld worden dat het hechte docententeam garant staat voor een degelijke aanpak van deze materie.
- De opleiding stuurt haar curriculum regelmatig bij in overleg met de betrokken partijen. Zowel formele als informele input dragen hiertoe bij.
- De doelstelling van de ontwikkeling van vier belangrijke competenties bij de studenten wordt met succes uitgewerkt gedurende de opleiding.
- De studenten van de drie jaren merken de resultaten op van de inspanningen van de opleiding voor de studenteninstroom. De eerstejaarsstudenten ervaren de inspanningen als positief.
- De meeste docenten hebben een gezonde portie beroepsfierheid waardoor de cursusinhouden snel op de actualiteit inspelen.
- Ook in de algemene opleidingsonderdelen zoals wiskunde en optica is de rode draad het grafische aspect.

aandachtspunten

- De opleiding moet alert zijn en blijven voor het spanningsveld tussen differentiatie en brede inzetbaarheid, tussen verwachtingen van de studenten en die van het werkveld. Zij zal dit broze en kwetsbare evenwicht voortdurend moeten bijsturen na toetsing bij studenten en externen uit het grafische bedrijfsleven.
- De studenten beschikken voor een gering aantal opleidingsonderdelen niet over een degelijke cursus met duidelijke leidraad. De commissie vraagt de opleiding dit snel bij te werken.
- De externen uit het grafische bedrijfsleven vragen terugkoppeling van de projecten die besproken worden in de opleidingsadviesraad.
- De commissie raadt de opleiding aan om niet te wachten een overleg te organiseren met externen uit het grafische bedrijfsleven over de inhoud en vorm van het opleidingsprogramma.
- Het is raadzaam om de ICT-component gedoseerd en doelgericht te versterken.

2.1.1.7 afstudeerwerk en werkveldervaring

Tijdens de opleiding maken de studenten kennis met het werkveld via stage, eindwerken, seminaries, practica en projecten. Bedrijfsbezoeken met grote groepen studenten liggen niet voor de hand, maar genieten de voorkeur op de uitnodiging van gastsprekers. Dit laatste gebeurt minstens drie halve dagen per academiejaar. Inhoudelijk zijn het meestal minisymposia over specifieke onderwerpen uit de grafische sector. Ook collega's van de Arteveldebrede diensten worden aangesproken om bepaalde onderwerpen, zoals internationalisering of ICT, te komen toelichten.

De studenten hebben inspraak in de bepaling van de stage- en de eindwerkplaats. De inhoud sluit zo goed mogelijk aan bij de interessegebieden van de student. De doelstellingen en de uitwerking van de stage zijn

beschreven in de stagegids. De begeleiding tijdens de stage en het eindwerk werd recent bijgestuurd. Het eindwerk moet het visitekaartje worden van de student als hij afstudeert.

De bedrijven zijn zeer tevreden over de samenwerking voor stages en over de stagebegeleiding vanuit de opleiding. Zij hebben gemengde gevoelens bij de aanstelling van drie collega's in opvolging van de docent die op rust gaat die de stages coördineerde en die de aanspreekpersoon was van de opleiding Grafische Bedrijven. Zij menen dat één aanspreekpersoon duidelijker is voor een vlotte samenwerking en communicatie.

De studenten stellen de permanente begeleiding vanuit de opleiding op prijs. Zij stellen voor om stage en eindwerk te combineren. Dit wordt door de opleiding te weinig aangemoedigd.

Jaarlijks wordt feedback gegeven over de stageverslagen en de stagebegeleider op het niveau van de opleiding.

sterke punten

- Studenten, afgestudeerden en werkveld zijn over het algemeen tevreden over de stage en het eindwerk.

aandachtspunten

- De commissie adviseert de opleiding om opnieuw één aanspreekpersoon voor stage en eindwerk aan te stellen in de opleiding in plaats van drie, mede vanuit het oogpunt om overmatige bevraging van bepaalde bedrijven te vermijden.

2.1.1.8 internationale dimensie

De opleiding wil in de eerste plaats alle studenten een internationale ervaring aanbieden tijdens hun opleiding. Dit kan onder andere door de inschakeling van buitenlandse gastsprekers.

De Arteveldebrede dienst Internationalisering levert beleidsvoorbereidend en algemeen administratief werk. In de opleiding is 20 % VTE toegewezen aan het ankerpunt internationalisering. De projecten krijgen gestalte vanuit een duidelijk strategisch ontwikkelingsplan en krijgen een meer structureel karakter.

Door de hoge werkbelasting is de docentenuitwisseling erop achteruit gegaan. Buitenlandse gastdocenten worden aangetrokken om specifieke aspecten uit de grafische sector toe te lichten.

De opleiding past waar mogelijk het ECTS-systeem al toe.

Vier studenten volgen een Erasmusprogramma. Inkomende studenten worden meestal in projecten ingeschakeld.

De opleiding heeft een traditie van contacten met andere Europese toonaangevende grafische hogescholen. De opleiding heeft goede contacten met de Hogeschool Brabant in Tilburg en met de Hochschule der Medien

in Stuttgart. Door terugkoppeling weet de opleiding dat het niveau van de studenten aangepast is aan dat van deze instellingen.

Samen met andere toonaangevende grafische opleidingsinstituten is de opleiding betrokken bij de uitwerking van een International Master of Printing. De Europese grenzen worden overstegen door de actieve deelname van de opleiding aan de International Circle of Educational Institutes for Graphic Arts, Technology and Management.

De opleiding wenst gesprekspartner te zijn bij besprekingen van schakelprogramma's voor de toekomstige professionele bachelors. Zij meent dat degelijk voorbereide schakelprogramma's meer perspectieven kunnen bieden dan de uitwerking van een rechtstreekse Europese International Master of Printing na de professionele bachelor Grafische Bedrijven.

sterke punten

- Ook voor de ontwikkeling en implementatie van de internationale dimensie worden kwaliteitsprincipes gehanteerd die de opvolging en bijsturing van de processen ondersteunen tot in de opleiding.

aandachtspunten

- De grafische sector is een 'kleine' sector. De commissie raadt de opleiding aan om de banden met het internationale grafische bedrijfsleven levendig te houden en te verstevigen.

2.1.1.9 leersituatie: onderwijsvormen en leermiddelen

De opleiding gebruikt verschillende onderwijsvormen. Tijdens het eerste jaar komen vooral hoorcolleges aan bod. Zij worden gecombineerd met groepswork bij de keuzeleerinhouden en bij praktische toepassingen. Vanaf het tweede jaar wordt meer nadruk gelegd op probleemgestuurd onderwijs, samen met projectonderwijs. In het laatste jaar neemt het belang van projectonderwijs verder toe. Hierbij werken de studenten een vak- of opleidingsoverschrijdend project uit of een toegepast project met al dan niet grafische dragers voor uiteenlopende bedrijven en diensten.

De docenten begeleiden de studenten voortdurend vanuit hun expertise. Zij stemmen de leeractiviteiten zo goed mogelijk af op de leerdoelen. De studenten maken kennis met zeer uiteenlopende mogelijke situaties door gebruik te maken van verschillende onderwijsvormen.

Naast vakinhoudelijke en vakoverschrijdende projecten lopen in de opleiding ook opleidingsoverschrijdende projecten, onder andere met de Initiële Lerarenopleiding en met Communicatiebeheer. Dergelijke samenwerking geeft de opleiding een uitstraling in de eigen hogeschool die kansen tot groeien biedt aan zowel de studenten als de opleiding zelf.

De docenten worden begeleid bij het invoeren van nieuwe onderwijsvormen en leermiddelen. Zowel interne Arteveldebrede vormingsdagen of een ICT-week als deelname aan studiedagen bieden de docenten mogelijkheden om zich in onderwijsmethodieken te bekwamen.

Het leercentrum voor docenten is een goede aanzet om het zelfstandig leren te bevorderen.

De studenten hebben de mogelijkheid om in de opleidingsraad samen met docenten de doelen en leerinhouden te bepalen. In de opleidingsadviesraad zijn externen uit het grafische beroepsleven betrokken bij de beoordeling van de kwaliteit van de onderwijs- en leerprocessen.

Enkele docenten werkten mee in het testproject van het EvOp-instrument (Evaluatie van Opleidingsonderdelen) door studenten. De bevindingen van de studenten over specifieke opleidingsonderdelen stemmen grotendeels overeen met de eigen perceptie van de docent. Dit verraste de docenten niet en wijst op een degelijke verzorging van meerdere aspecten van de onderwijsactiviteiten door deze docenten.

sterke punten

- De opleiding heeft bewust gekozen voor een onderwijsmodel waar verschillende uiteenlopende onderwijsvormen en leermiddelen toegepast worden, rekening houdend met de nagestreefde doelen.
- Interne opleidingsoverschrijdende en externe projecten geven uitstraling aan de opleiding en creëren vooral voor de studenten, maar ook voor de andere partijen die bij het project zijn betrokken, een meerwaarde op het vlak van kennis, kunde en attitude.
- Het projectwerk geeft de studenten de kans om klantgerichte attitudes te verkennen en te ontwikkelen.

aandachtspunten

- De externen uit het grafische bedrijfsleven vragen terugkoppeling van de projecten die besproken worden in de opleidingsadviesraad.

2.1.1.10 toetsing en evaluatie

De opleidingsgids en het examenreglement zijn voldoende duidelijk opgesteld. De toetsing en de evaluatie zijn transparant voor de studenten. De studenten spreken hun waardering uit voor de manier waarop de docenten omgaan met toetsing en evaluatie.

Tijdens het eerste semester worden in het eerste jaar proefexamens georganiseerd voor de opleidingsonderdelen Lichtleer en Systeemtechnologie. Zo maken de studenten kennis met het evaluatiesysteem, de evaluatiemethoden en de manier van vraagstellen. De resultaten worden met de studenten besproken.

Na het eerste semester leggen de studenten vooruitgeschoven examens af waardoor de examenlast gespreid wordt over het academiejaar. Na de eerste examenperiode kunnen de studenten terecht bij de docenten voor opvolgesprekken.

Voor de opleidingsonderdelen waar praktijk centraal staat, worden de studenten meestal permanent geëvalueerd zodat de docent hun leerproces van dichtbij opvolgt. Voor vak- en opleidingsoverschrijdende projecten beoordelen teams van docenten de prestaties van de studenten. De opbouwende kritiek gedurende de uitvoering van projecten motiveert de studenten.

Sinds het academiejaar 2002-2003 kunnen de docenten gebruik maken van een leidraad voor de beoordeling en quoterings. Dit is een aanzet om gelijkvormigheid en consistentie te bekomen bij toetsing en de evaluatie.

In de opleiding en tussen de opleidingen wordt samengewerkt om innoverende evaluatievormen te leren kennen.

sterke punten

- De toetsing en de evaluatie zijn transparant.
- Door hun opbouwende aanpak bij de bespreking van het leertraject en de resultaten stimuleren en motiveren de docenten de studenten.
- De uitwerking van een richtsnoer beoogt gelijkvormigheid en consistentie te verkrijgen bij de toetsing en de evaluatie.

aandachtspunten

- De ontwikkeling van de attitude zelfstandigheid bij de studenten maakt deel uit van de onderwijsdoelstellingen. De commissie vraagt de opleiding regelmatig te toetsen in hoeverre deze doelstelling bereikt is.

2.1.1.11 studie en studentenbegeleiding

Een bevraging (2001-2002) toonde aan dat de eerstejaarsstudenten over het algemeen tevreden zijn over het aanbod van studiebegeleiding, maar dat zij relatief weinig contact opnemen met de studiebegeleiding. Verbeteracties werden opgenomen in het kwaliteitsplan van de opleiding (2002-2003). In thema 1.6 werden deze projecten reeds aangehaald. Zij worden door de studenten van het eerste jaar gewaardeerd. Er zijn minder studiestakers, maar het percentage ligt nog te hoog. Dit gegeven wordt voortdurend opgevolgd.

De eerstejaarsstudenten worden goed en tijdig ingelicht over de inrichting van de monitoraten. Deze monitoraten worden bij het begin van het academiejaar viermaal aangeboden. De inhoud is afgestemd op het leerproces: ondermeer hoe studeren, hoe samenvatten, hoe plannen. Nadien wordt elke maandag een uur besteed aan het monitaaraat, dat vanaf dan vakspecifiek is. De inhoud wordt zowel vraag- als aanbodgestuurd ingevuld. De studenten maken gebruik van de monitoraten en vinden ze efficiënt.

De informatie over het aanbod van SOVO-Arte en van de studiebegeleiding aan de studenten biedt veel uitdagingen. De studiebegeleiders van de verschillende opleidingen wisselen regelmatig Arteveldebreed hun ervaringen uit.

Niettemin al deze goede begeleidingsinitiatieven merken de laatstejaarsstudenten op dat veel gelegen is aan de wil en de moed van de student zelf om voor de studie te gaan. De motivatie moet in de eerste plaats van de student zelf komen.

Ook de studentenraad heeft een eigen lokaal. Deze raad wordt gecoacht door twee docenten. Zij wensen de communicatie tussen de docenten en de studenten te verbeteren. Er is een grote bereidheid om dit project uit te werken. De opleidingsdirecteur vraagt de studentenraad een rapport op te stellen over de problemen inzake communicatie. De studentenraad wil ook SOVO-Arte dichterbij de studenten brengen en onder andere een brochure uitgeven. De studenten van de raad krijgen een opleiding in vergadertechnieken.

SOVO-Arte staat in voor de sociale dienstverlening aan de studenten. Zij beschikt over een eigen lokaal, wat de toegankelijkheid voor de studenten ten goede komt. De drempel is verlaagd en de beschikbaarheid van de verantwoordelijke werd vergroot. Tijdens de examens is een ombudspersoon aangesteld.

De studenten onderhouden goede relaties met de docenten. De docenten zijn voor de studenten een team van leertrajectbegeleiders. De studenten behouden daarbij hun vrijheid en zelfstandigheid.

sterke punten

- De opleiding geniet van de voordelen kleinschalig te zijn, zoals de informele sfeer en de directe aanpak van problemen op de campus.
- Een docent van een hoger jaar is verantwoordelijk voor zowel de studiebegeleiding als de werking van SOVO-Arte op de campus. Deze combinatie verlaagt de drempel voor de initiatieven van SOVO-Arte.

2.1.1.12 studeerbaarheid en studierendement

In thema 1.6 werden de projecten ter verbetering van de studie- en studentenbegeleiding van de eerstejaarsstudenten al beschreven en werd ingegaan op de differentiatie en oriëntatie die eigen is aan het eerste jaar. Deze acties komen ook de studeerbaarheid en het studierendement ten goede.

Het beleid houdt rekening met de groep potentiële studiestakers. Hun aantal werd sterk gereduceerd door de ondernomen acties, die ook in thema 1.6 als doeltreffend werden beschreven. Volgens de studenten zijn de studiestakers dikwijls met verkeerde en onzekere verwachtingen aan de opleiding begonnen.

sterke punten

- De opleiding besteedt aandacht aan de studeerbaarheid en het studierendement onder andere door creatief in te spelen op de heterogene instroom en door aandacht te besteden aan potentiële studiestakers.

aandachtspunten

- De gegevens over de studielast per studiejaar zijn karig. De opleiding doet er goed aan meer gegevens te verzamelen over studeerbaarheid en studierendement en ze ook te toetsen aan indicatoren die opleidings- en hogeschooloverschrijdend zijn. De commissie dringt aan op regelmatige studietijdmetingen in de opleiding.
- Het is aangewezen om de informatie over de opleiding voor mogelijk instromende studenten bij te sturen en zo een verkeerde studiekeuze nog beter te voorkomen.
- Het instroombeleid moet nauwlettend afgestemd blijven op duidelijkheid over de verwachtingen die gesteld worden aan de student tijdens de opleiding.

2.1.1.13 afgestudeerden

De afgestudeerden hebben tijdens het derde jaar voldoende informatie gekregen over de overstap naar het bedrijfsleven. Gast sprekers komen specifieke onderwerpen, zoals solliciteren, toelichten.

De afgestudeerden zijn tevreden over hun opleiding. De inhoud van de meeste cursussen is actueel. De sterke aanmoediging door de docenten heeft hun interesse gewekt. De docenten geven opbouwende kritiek en een gemotiveerd oordeel bij opdrachten. Volgens de afgestudeerden mag het zelfstandig leren werken tijdens de opleiding versterkt worden. Zij gaan met een goed gevoel solliciteren.

De afgestudeerden krijgen snel kansen op de arbeidsmarkt en worden gewaardeerd door het grafische beroepenveld.

De hoge respons (60 %) van de afgestudeerden bij de bevraging begin 2003 wijst op de grote betrokkenheid en verbondenheid met de opleiding, ook na het afstuderen. Toch hebben de afgestudeerden niet meteen nood aan een echte alumniwerking. Zij stellen het wel op prijs uitgenodigd te worden voor de open dagen en gesprekken zoals dat met de visitatiecommissie en zijn bereid mee te werken aan bijvoorbeeld een curriculumherziening.

sterke punten

- De afgestudeerden zijn tevreden over de inhoud van de opleiding en over de wijze waarop de opleiding verzorgd werd.
- Zij zijn bereid mee te werken aan de toekomst van de opleiding.
- Bevragingen van de afgestudeerden en het werkveld lopen. De opleiding kan hun feedback onderzoeken.

aandachtspunten

- Hoewel de afgestudeerden niet meteen vragende partij zijn, stelt de commissie voor om van het voorgestelde verbetertraject uit het zelfevaluatie-rapport werk te maken: de alumniwerking versterken door bijvoorbeeld bijscholingskansen voor afgestudeerden aan te bieden op de HIGRO-campus.

2.1.1.14 maatschappelijke dienstverlening

Maatschappelijke dienstverlening is opgenomen in het kwaliteitsplan van de opleiding. De opleiding krijgt de mogelijkheden om hieraan te werken. Drie medewerkers hebben een samen 25 % VTE in hun opdracht toegewezen gekregen om dit structureel te dragen in de opleiding en om hieraan te werken met studenten.

De opleiding is gespecialiseerd in vormgeving, productie en management van grafische en digitale media. Daarom wordt zij regelmatig gevraagd door zeer uiteenlopende organisaties om hen op deze terreinen te ondersteunen. De klemtoon van de dienstverlening ligt in de studierichting Grafische Digitale Vormgeving. De opleiding gaat ook zelf op zoek naar samenwerkingsverbanden.

Deze dienstverlening verleent een ervaringsgerichte meerwaarde voor de studenten en maakt deel uit van het portfolio. Zij levert ook een belangrijke financiële meerwaarde aan de opleiding. Dit aspect werd nog niet ten volle verkend. Via dienstverlening wil de opleiding haar naambekendheid en kwaliteitsfaam breder kenbaar maken.

Hoewel de ontwikkeling en beoefening van de kunsten geen voor de hand liggend thema is voor deze opleiding, slaagt vooral de afstudeerrichting Grafische Digitale Vormgeving erin een waardevolle bijdrage te leveren op dit terrein. Deze richting benadrukt het ethische, creatieve element in de gedrukte en digitale media. De studenten vallen regelmatig in de prijzen van publieke wedstrijden en hun eindwerken nodigen uit tot publieke tentoonstellingen. Dit alles wordt beschouwd als een belangrijk marketingelement en kon de jongste jaren dan ook rekenen op een verhoogde beleidsaandacht. Ook voor deze opdracht werd 25 % VTE toegewezen aan drie docenten om dit structureel te dragen in de opleiding en uit te werken met studenten.

sterke punten

- De maatschappelijke dienstverlening en de ontwikkeling en beoefening van de kunsten hebben sterke impulsen gekregen in de opleiding.
- De uitstraling van de opleiding neemt toe, zowel in de eigen hogeschool als daarbuiten.

aandachtspunten

- Maatschappelijke dienstverlening moet ook uitgaan van de verwachtingen van de maatschappij en niet enkel van de meerwaarden voor de opleiding.

2.1.1.15 onderzoek

Wetenschappelijk onderzoek is opgenomen in het kwaliteitsplan van de opleiding. De opleiding krijgt de mogelijkheden om hieraan te werken. Een medewerker van de opleiding werd voor 50 % VTE aangesteld als verantwoordelijke voor het wetenschappelijk onderzoek om dit onderzoek krachtiger en efficiënter te ontwikkelen in de opleiding. Hij vertegenwoordigt de opleiding in de onderzoeksraad van de hogeschool. Deze raad stelde een intern reglement op voor projecten wetenschappelijk onderzoek, die met financiële middelen van de hogeschool gesponsord worden. Met de oprichting van Compahs (Centrum voor Onderzoek, Maatschappelijke en Wetenschappelijke Dienstverlening en Professionalisering van de Arteveldehogeschool) wordt het aspect onderzoek in de opleiding beter geprofessionaliseerd.

Het verkennende en toegepast wetenschappelijk onderzoek spitst zich vooral toe op projecten en eindwerken van de studenten. De begeleiding en beoordeling moeten verder onderbouwd worden met transparante criteria door een breder beoordelingsteam.

De opleiding slaagde erin een HOBU-project te halen wat het wetenschappelijk onderzoek in de opleiding een nieuw elan geeft. Een team van acht collega's (samen 150 % VTE) wordt ingezet om dit project uit te werken.

sterke punten

- Wetenschappelijk onderzoek heeft sterke impulsen gekregen in de opleiding.
- De uitstraling van de opleiding neemt toe, zowel in de eigen hogeschool als daarbuiten.
- De opleiding werkt een HOBU-project uit.

aandachtspunten

- De commissie vraagt de opleiding waakzaam te zijn voor mogelijke oververhitting van het projectmatig wetenschappelijk onderzoek. Zij raadt de opleiding aan om duidelijke prioriteiten te stellen.
- De onderzoeksonderwerpen voor eindwerken, die gebaseerd zijn op wetenschappelijk onderzoek of dienstverlening, moeten nog beter afgestemd worden op en georiënteerd naar het werkveld.
- De sector beschikt met het VIGC over een goed uitgebouwd kennis- en expertisecentrum; de samenwerking daarmee kan beter aangetrokken worden.

2.1.2 samenvatting van de sterke punten en aandachtspunten

sterke punten

- Door de vlakke organisatievorm en de Arteveldebrede dienstverlening zijn er geen hiërarchische drempels die de communicatie in de weg staan. Bovendien maakt de gefaseerde en synchrone aanpak van het beleid, ook die van kwaliteitszorg, een duidelijke en efficiënte communicatie mogelijk doorheen de organisatie.

- De organisatorisch sterke planning, uitwerking en opvolging van projecten in de verschillende thema's die de commissie toetste, tonen aan dat de spreekwoordelijke PDCA-cirkel in de opleiding en in de Arteveldebrede diensten leeft als een opwaartse spiraal van gedragen optimalisering.
- Positieve attitude en gedrevenheid kenmerken het team dat de opleiding verzorgt. De docenten gaan bewust om met hun voorbeeldfunctie voor de studenten.
- Zowel de hogeschool als de opleiding slagen erin om de voordelen van de kleinschaligheid van de opleiding te koppelen aan de voordelen van de grootschaligheid van de hogeschool.
- De differentiëring en oriëntering in het eerste jaar.
- De opleiding en haar afgestudeerden staan hoog aangeschreven in de grafische bedrijfswereld.
- Het gevoerde beleid inzake HRM.

aandachtspunten

- De bestaande samenwerking op de campus met andere onderwijsvoorzieningen en de netwerken daarbuiten zijn als opportuniteit aangegrepen. De commissie adviseert deze gemeenschappelijke belangen op de campus nog actiever te exploiteren.
- De bevoorrechte relaties met de grafische industrie moeten verder worden gekoesterd.
- Bij het opstellen van het opleidingsplan vraagt de commissie ook aandacht te besteden aan een organisatie van de practica die afgestemd is op de groei van de opleiding en te waarborgen dat stage en eindwerk voldoende diepgang vertonen.
- De positieve drive instandhouden en de verworvenheden op het gebied van kwaliteitsbeleid bestendigen. Beide verdienen verdere aanbeveling en waakzaamheid.

advies

- De commissie raadt de opleiding aan te doseren in de verbeteracties en ontwikkelingsinitiatieven en duidelijke prioriteiten te stellen om implementatie en verankering na te kunnen streven.
- Meerdere uitgewerkte projecten zijn toe aan consolidatie en verankering. De commissie vraagt de opleiding en de Arteveldebrede diensten hier vrij snel werk van te maken.
- Er moet worden gewaakt over de continuïteit van het leiderschap en de coaching van de opleiding om minstens de nu herkenbare groeiende opleiding te kunnen blijven aanbieden en verzorgen. Er moeten realistische scenario's worden ontwikkeld, ook rekening houdend met terugvallende stimuli.
- De opleiding moet alert zijn en blijven voor het spanningsveld tussen differentiatie en brede inzetbaarheid, tussen verwachtingen van de studenten en die van het werkveld. Zij zal dit broze en kwetsbare evenwicht voortdurend moeten bijsturen na toetsing bij studenten en externen uit het grafische bedrijfsleven.

2.2 Hogeschool Antwerpen

inleiding

De opleiding Grafische Bedrijven bevindt zich op de campus Turnhout van de Hogeschool Antwerpen. Het is een één-cyclus-opleiding en behoort tot het departement Industriële Wetenschappen en Technologie. Nog tot dit departement behoren de één-cyclus-opleidingen Elektriciteit, Bouw en Chemie en de twee-cycli-opleidingen Industriële Wetenschappen, Chemie, Bouwkunde, Elektronica en Elektromechanica. Zij zijn verspreid over de campussen in Antwerpen en Mechelen.

2.2.1 beschrijving van de thema's

2.2.1.1 beschrijving van het beleid en kwaliteitszorg van de opleiding

hogeschool / departement

De hogeschool heeft de decretale opdracht om de opleiding Grafische Bedrijven in te richten en in stand te houden, ongeacht het aantal studenten. Zij wenst de eigenheid van de opleiding te vrijwaren door ze onder te brengen in een meer beroepsgerichte omgeving. De hogeschool neemt zich voor om de opleiding een eigen gezicht en eigen identiteit te geven door ze in te bedden in de 'grafic valley', de voormalige Kazerne Majoor Blairon. De geplande verhuis schept verwachtingen, maar brengt ook bezorgdheden mee. Tegenover het loskomen van het secundair onderwijs, dat eveneens op de campus Merode georganiseerd wordt, de verwachte grotere uitstraling en het hiermee gepaard gaande stijgende studentenaantal, staat de vraag hoe de sector er op middellange termijn zal uitzien. Hierover voeren het hogeschoolbestuur en de opleiding regelmatig overleg met de sector.

De Hogeschool Antwerpen heeft haar missie/visie bondig en duidelijk neergeschreven. De implementatie ervan reikt echter nog niet ver en diep genoeg in de organisatie.

Het algemene beleid voor de allocatie van de middelen en van het personeel wordt door de opleiding ervaren als formalistisch en weinig flexibel. Het allocatiemodel baseert zich nagenoeg helemaal op de decretaal bepaalde OBE (onderwijsbelastingseenheden), dat voor de opleiding Grafische Bedrijven 1,2 bedraagt.

De hoge personeelskosten, deels ten gevolge van de anciënniteit van het personeel, laten de hogeschool weinig ruimte om een degelijk personeelsbeleid uit te bouwen. De opleiding is zich bewust van de beperkingen, maar ervaart het formatiebeleid als stroef en onbetrokken. De commissie kan zich niet van de indruk ontdoen dat het departement de belangen van de twee-cycli-opleidingen sterker behartigt dan die van de opleiding Grafische Bedrijven.

Kwaliteitszorg was initieel alleen een onderwerp voor de departementsraad, waarbinnen de OP-leden de stuurgroep kwaliteitszorg vormden. Om de kwaliteitszorg concreter te maken en dichter bij de opleidingen te brengen, is voor de opleiding een KZ-coördinator aangeduid. De visitatiecommissie waardeert de bijgestuurde aanpak van kwaliteitszorg tot op het niveau van de opleiding. Dit gebeurde tot nu toe alleen bij de vijf

opleidingen die al een ZER schreven. Een verbreding van deze ervaringen naar de overige opleidingen is echter aangewezen om een degelijk hogeschoolbreed en –diep kwaliteitsbeleid te implementeren.

opleiding

De opleiding wil een degelijke theoretische basis aanbieden, maar wil vooral praktijkgericht zijn. De afgestudeerden moeten klaar staan om hun rol in de maatschappij onmiddellijk waar te maken.

Hoewel het project Blairon initieel zorgde voor een nieuw elan in de opleiding, getuigen de gesprekspartners over het uitblijven van duidelijke beslissingen wat uiteindelijk tot een uitstelgedrag geleid heeft. Het beleid van het departement en van de hogeschool staan ook hier los van de opleiding.

In de opleiding leven tal van goede ideeën en intenties over de toewijzing van taken en middelen. Aan de verwachtingen van de opleiding komen noch het departement, noch de hogeschool tegemoet. Toch evolueert de communicatie tussen het departement en de opleiding in positieve zin. De opleiding zelf mist echter ook een concreet actieplan om het tij te keren en zelf de draagkracht van de opleiding in het departement en in de hogeschool te verruimen.

sterke punten

- De missie van de Hogeschool Antwerpen is opgesteld.
- De algemene doelstellingen van de opleidingen in het departement IW zijn duidelijk neergeschreven.
- De missie/visie van de opleiding is ambitieus geformuleerd.
- De aanstelling van een KZ-stuurgroep is een start- en ankerpunt om de kwaliteitszorg verder op gang te trekken.

aandachtspunten

- De hogeschool heeft zich ingespannen om een aantal concepten en instrumenten uit te werken. De commissie raadt de hogeschool ten zeerste aan dringend werk te maken van een zichtbare implementatie in de praktijk van de opleiding.
- In de veelheid van overlegstructuren ontstaat het risico op taakvervaging.
- De veeleer stroeve en ontoereikende communicatie en samenwerking vanuit de hogeschoolorganisatie over het departement naar de opleiding moet dringend bijgestuurd worden.

2.2.1.2 concretisering kwaliteitszorg in de opleiding

Het formalisme in de kwaliteitszorg heeft tijdens de referentieperiode niet geleid tot zichtbare vooruitgang in de kwaliteitszorg. IKZ is nog geen spontane beleving. De late start in functie van de door de VLHORA geplande visitatie resulteerde op korte tijd in een objectief zelfevaluatierapport. Het verdient aanbeveling de geleverde inspanningen te handhaven en verder uit te werken.

Voor de opleiding is de door het departement geplande fasering in de bepaling van prioriteiten voor de opvolging van verbeterprojecten een vertragende factor. Het systeemhandboek dat na deze visitatieronde zal worden ontwikkeld, moet hier tegemoet aan komen.

De zelfevaluatie aan de hand van het PROZA-instrument ter voorbereiding van het zelfevaluatierapport werd open en kritisch uitgevoerd en neergeschreven. Deze ruime registratie resulteerde in zeer veel verbetertrajecten voor zowel het departement als de opleiding. Zij toont aan dat de eerste prioriteit van de opleiding, namelijk 'de interne werking van de opleiding vanuit pedagogisch aspect garanderen', ruimschoots gerealiseerd wordt. De registratie wijst er ook op dat verder moet worden gegaan dan de primaire processen van de opleiding. Dit zal met de nodige zorg en betrokkenheid tot de gepaste resultaten moeten leiden.

Tussentijdse evaluaties hebben in de opleiding tot bescheiden bijstellingen geleid.

sterke punten

- Al is de aanpak van de kwaliteitszorg nog niet voldoende systematisch, er gebeurde in de fase van het samenstellen van het zelfevaluatierapport een indringende registratie van de bestaande situatie.
- De ontwikkeling van interne meetinstrumenten is opgestart.
- De zelfevaluatie gebeurde met open geest en kritische kijk.

aandachtspunten

- Nu de eerste stappen aan het werken rond kwaliteitszorg gezet zijn, moeten zowel de manier waarop omgegaan wordt met kwaliteitszorg als de afstemming van kwaliteitszorg over de verschillende niveaus heen verder worden ontwikkeld.
- Kwaliteitszorg is tot nu toe veeleer een reactief en probleemoplossend gegeven dan een proactief proces ter verbetering van de globale kwaliteit van de opleiding. Een goed doordacht kwaliteitsbeleid, dat geënt is op de belangrijkste kwaliteitsdoelen die het departement en de opleiding vooropstellen, en dat vertaald is in duidelijke actieplannen op korte en minder korte termijnen verdient snelle concretisering. De commissie adviseert om uit talrijke genoteerde verbeterdoelen en actieplannen een weloverwogen selectie te maken, duidelijke prioriteiten te stellen, met inbegrip van een tijdspad, en hier bindende afspraken over te maken.
- De implementatie van door de hogeschool uitgewerkte concepten en instrumenten ontbreekt in de opleiding. Het verschil tussen theorie en praktijk neemt toe naarmate men afdaald in de organisatie.

2.2.1.3 personeel

De personeelskosten in de hogeschool zijn relatief hoog, waardoor de bewegingsruimte voor formatie- en loopbaanbeleid klein is. Het huidige personeelsbeleid is reactief. De kwaliteit van het personeel bepaalt mee de kwaliteit van de opleiding, wat een proactief personeelsbeleid vereist.

De commissie stelde vast dat de compensatie vanuit het departement voor de reële behoeften van de opleiding ontbreekt. De verdringing van tijdelijke/deeltijdse vakdeskundigen staat verjonging en inbreng van

praktijkervaring in de weg. De commissie dringt erop aan dat het departement de belangen van de opleiding Grafische Bedrijven, zowel voor het aantal ingezette personeelsleden als voor haar taakinvulling, daadwerkelijk zou behartigen bij het hogeschoolbestuur.

Regelmatig wordt ingespeeld op signalen van het personeel. Dit volstaat echter niet om een goed personeelsbeleid te voeren tot op het niveau van de opleiding. De commissie adviseert om een degelijke bekwaming in het voeren van functioneringsgesprekken en evaluatiegesprekken te organiseren zodat naderhand ook functioneringsgesprekken beleidsmatig kunnen worden benut. Er moet werk worden gemaakt van de screening van competenties zodat in het kader van de heroriëntering van de opleiding bijgestuurd/bijgeschoold kan worden naar de vereiste competenties.

Er is geen duidelijk nascholingsbeleid uitgestippeld. De budgetverdeling gebeurt mechanistisch, is ontoereikend (100 euro per persoon per jaar) en niet behoeftegericht.

Mensen met minder gepaste vooropleiding worden soms ingezet voor specifieke grafische vakken, waardoor de relevantie binnen het vakgebied verloren dreigt te gaan. Persoonlijke initiatieven om hier tegemoet aan te komen steken daarbij gunstig af en worden binnen de opleiding door de collega's erg gewaardeerd. Praktijkervaring kan in de hand worden gewerkt door bijscholingen en docentenstages te stimuleren.

Alle docenten klagen over de hoge werkdruk. Toch slagen zij erin een gemotiveerd team te zijn dat de opleiding overeind houdt voor zover dit in hun handen ligt. Er is een potentieel om de opleiding nog te verbeteren.

Tijdens de referentieperiode werd de opleiding aangestuurd door het opleidingshoofd. Sinds september 2003 gebeurt de aansturing van de opleiding door een team van docenten. Vooruitlopend op de aangekondigde evaluatie van dit experiment adviseert de visitatiecommissie de hogeschool om in haar personeelsbeleid de continuïteit van de profilering van de opleiding na te streven door de aansturing van de opleiding duidelijk met één persoon te verbinden.

Het percentage VTE dat in de opleiding toegewezen is aan internationalisering en toegepast wetenschappelijk onderzoek is ontoereikend.

sterke punten

- Binnen de campus dragen sterke formele en informele communicatiekanalen bij tot zelfsturing.
- Het docententeam is intrinsiek sterk gemotiveerd en volhardt om in de opleiding te blijven investeren.
- De opleidingsraad functioneert goed op het opleidingsniveau.

aandachtspunten

- De draagkracht van de opleiding bij eventuele verdere inkrimping van het personeelskader heeft haar kritisch punt zo goed als bereikt.
- De transparantie over toewijzingen van bevoegdheden en taken door het hogeschoolbestuur aan de opleiding is onvoldoende uitgewerkt in het beleid naar deze opleiding.

- De aantrekking en het behoud van jonge, tijdelijke, al dan niet deeltijdse vakdeskundigen en van externen moet sterk overwogen worden om de nodige verjonging en inbreng van praktijkervaring te kunnen garanderen in de opleiding.
- Bekwaming en toepassing van functionerings- en evaluatiegesprekken worden sterk aanbevolen.

2.2.1.4 materiële en financiële randvoorwaarden

Tijdens het bezoek stelde de commissie vast dat sinds het indienen van het zelfevaluatie-rapport inspanningen werden geleverd om de transparantie van de budgettering van de opleiding te verhogen. De allocatie van middelen in het departement geeft de opleiding te weinig ruimte om zich te blijven profileren en actualiseren.

De studenten zijn over het algemeen tevreden over de huidige uitrusting. Zij stellen de beschikbaarheid van pc's, ook buiten de lessen, erg op prijs. De toegang tot de server is onvoldoende in lijn met de nood van de studenten. De mediatheek voldoet, zowel wat betreft haar locatie als haar collectie, niet voor de studenten en docenten.

De onderwijsruimten en het gebouw zijn niet meer afgestemd op de hedendaagse verwachtingen in een hogeronderwijscultuur. Een en ander heeft wel te maken met de mogelijke verhuis naar de campus Blairon, maar ook hier ontbreekt zowel een duidelijk ad-hocbeleid als een beleid op langere termijn om de samenwerking met het secundair onderwijs voor het gebruik en de huur van de infrastructuur te garanderen. De uitrusting waarin is voorzien op de campus Blairon is, zoals blijkt uit de plannen, immers beperkt tot pc-lokalen en een grafisch laboratorium. Omdat de opleiding vooral praktijkgericht wil zijn, raadt de commissie de opleiding dan ook aan de nodige samenwerking met het gemeenschapsonderwijs grondig te bespreken en duidelijke afspraken te maken. De afhankelijkheid van de infrastructuur die de opleiding Grafische Bedrijven aan het secundair onderwijs bindt, biedt mogelijkheden die niet optimaal uitgewerkt zijn. Deze afhankelijkheid moet dringend omgevormd worden tot samenwerking in een win-winsituatie, zodat de opleiding zich duidelijk kan profileren op de huidige campus en haar positie kan behouden na de mogelijke verhuis.

De commissie raadt de opleiding aan om duidelijke afspraken voor de samenwerking met de grafische bedrijven in de voormalige Kazerne Majoor Blairon, waaronder het VIGC, niet uit te stellen. De samenwerking met het VIGC kan een belangrijke hefboom worden.

De commissie kan begrip opbrengen voor het initiële uitstel van investeringen in de huidige campus wegens de mogelijke verhuis naar de campus Blairon, maar deze situatie is niet langer aanvaardbaar voor de goede werking en profilering van de opleiding Grafische Bedrijven. Zij vraagt met aandrang een duidelijke besluitvorming vanwege de hogeschooldirectie over het project Blairon, duidelijke communicatie hierover en duidelijke afspraken met de opleiding.

sterke punten

- De ligging van de campus in Turnhout in de nabijheid van grote grafische bedrijven is niet alleen goed voor de studenten, maar opent ook mogelijkheden tot samenwerkingsverbanden met de grafische sector.
- De studenten stellen de beschikbaarheid van pc's, ook buiten de lessen, erg op prijs.

- De intenties van de opleiding om gebruik te blijven maken van de infrastructuur van het gemeenschapsonderwijs en om gebruik te kunnen maken van de infrastructuur van het VIGC en van de grafische bedrijven in de voormalige Kazerne Majoor Blairon.

aandachtspunten

- Het gebrek aan bevoegdheid en inspraak bij de inzet van middelen voor de campus zorgt voor frustratie bij het docententeam. De begrotingsmechanismen zijn onvoldoende transparant voor de opleiding. De recent geleverde inspanningen zijn een eerste verbeteringsstap.
- De mediatheek is zowel wat betreft haar locatie als haar collectie ontoereikend.
- Onafhankelijk van de mogelijke verhuis moeten de plannen voor blijvende samenwerking met het gemeenschapsonderwijs en nieuwe samenwerking met de omliggende grafische bedrijven dringend uitgewerkt worden tot concrete samenwerkingsakkoorden.
- De opleiding heeft nood aan een duidelijke besluitvorming vanwege de hogeschooldirectie over het project Blairon.

2.2.1.5 onderwijsdoelstellingen

In het zelfevaluatie rapport zijn de vijf onderwijsdoelstellingen opgenomen die de opleiding formuleerde in het kader van haar omvorming tot professionele bachelor.

Tijdens het bezoek aan de opleiding werden drie prioriteiten naar voren geschoven en toegelicht:

De interne werking van de opleiding vanuit pedagogisch aspect garanderen;

Het curriculum actueel houden;

De perspectieven van de campus Blairon aanhouden.

De eerste prioriteit is fundamenteel. Zij wordt door het opleidingsteam met grote zorg gedragen en succesvol uitgewerkt.

De actualisering van het curriculum is tezelfdertijd een heroriëntering van de opleiding en houdt meer in dan de voorziene naamsverandering van de opleiding, want ook inhoudelijk heeft dit gevolgen. Opleidings- en beroepsprofielen bestaan, maar zijn zelf dringend toe aan actualisering en afstemming op het beoogde werkveld. De opleiding wil hierover overleggen met het beroepenveld en met de collega-opleiding in Mariakerke.

Ook de organisatie van het onderwijs is degelijk uitgewerkt en functioneert goed.

De derde prioriteit, de perspectieven van de campus Blairon, loopt als een rode draad doorheen de profilering en werking van de opleiding, soms in positieve zin, dan weer negatief. De commissie wijst erop dat de onduidelijkheid en onzekerheid over dit project een sterke vertraging van het actualiseringproces van de opleiding met zich meebrengt.

sterke punten

- De primaire processen worden met grote zorg behartigd door het docententeam en verlopen optimaal.
- De bijsturing van de onderwijsdoelstellingen zoals de profielen het aangeven.
- Vijf duidelijke en ambitieuze onderwijsdoelstellingen in het kader van de omvorming van de opleiding naar professionele bachelor.

aandachtspunten

- De mogelijkheden en kansen die netwerking biedt om de onderwijsdoelstellingen af te stemmen op zowel het werkveld als het hoger onderwijs, worden niet ten volle benut.
- De commissie raadt de opleiding aan om de intenties tot overleg met de sector en de collega-opleiding over het beroeps- en/of opleidingsprofiel effectief aan te pakken. Zo kan onder andere concrete terugkoppeling van het afnemend werkveld besproken worden.
- De derde prioriteit ligt grotendeels buiten het bereik van de opleiding zelf, maar heeft wel een grote invloed op de opleiding. Hier dringt zich een snelle, concrete en duidelijke beslissing van het hogeschoolbestuur op zodat de verdere goede werking van de opleiding niet in het gedrang komt.

2.2.1.6 opleidingsprogramma: opbouw en inhoud

Over de opbouw en de inhoud van het primaire proces, het onderwijs, heerst een algemene grote tevredenheid. Het opleidingsprogramma van het eerste jaar is volledig gemeenschappelijk. De volgende twee jaren bestaan uit een gemeenschappelijk gedeelte, aangevuld met telkens drie specifieke keuzepakketten: grafische digitale vormgeving, grafische productieleiding en grafisch commercieel beleid.

De verbreding van 'grafische vormgeving' naar 'grafische digitale vormgeving' toont eens te meer dat de opleiding getuigt van een wil tot dynamische ontwikkeling. Het aanbod verbreedt en de opleiding wordt in haar geheel aantrekkelijker. De commissie waarschuwt daarbij voor het ontstaan van een mogelijke discrepantie tussen de attractiviteit voor de studenten en het verwachtingspatroon van de sector voor afgestudeerden. Met de grafische digitale vormgeving opteert de opleiding voor het behoud van een brede inzetbaarheid.

De studenten en afgestudeerden stellen dat de drie keuzepakketten voldoende gedifferentieerd zijn en dat zij voldoen aan hun verwachtingen van brede inzetbaarheid in het werkveld.

Door de frequente personeelsverschuivingen voor de algemene vakken is de aansluiting met de toepassing in de grafische sector verzwakt. De commissie verwijst hierbij naar haar bevindingen over het thema personeel 2.1.1.3. Zij adviseert de opleiding om externe deskundigen in te zetten bij specifieke onderdelen en/of aspecten van de opleiding.

Meerdere docenten streven ernaar verbanden te leggen tussen de verschillende opleidingsonderdelen. Toch is dat voor de studenten niet altijd zo duidelijk. De toepasbaarheid van de kennis en kunde van de algemene vakken in het domein van de grafische sector moet nog beter uitgewerkt en verduidelijkt worden.

De commissie stelt tal van individuele acties en intenties vast om de inhoud van het programma te blijven actualiseren door terugkoppeling vanuit de sector. Uit de gesprekken met het docententeam en de afgestudeerden, en na het bezoek aan de toekomstige campus Blairon en het VIGC, is duidelijk dat de opleiding evenals het werkveld vragende partij zijn om het programma en de profielen te toetsen aan de verwachtingen van het afnemende werkveld. Deze verwachtingen wijzigen snel: voor bepaalde uitvoerende functies is de opleiding vandaag te hoog gegrepen, voor andere nieuwe functies reikt zij niet hoog genoeg.

Aan maatschappelijke en beroepsmatige attitudes en vaardigheden wordt vooral aandacht geschonken tijdens het projectwerk. Ook tijdens de taallessen komen deze aspecten soms aan bod. In de onderwijsdoelstellingen van de opleiding zijn kennis, vaardigheden en attitudes opgenomen. De visitatiecommissie adviseert de opleiding deze doelstellingen te concretiseren bij de actualisering van de programma-inhoud.

In het verleden kwam 80 % van de instromende studenten uit het ASO, 20 % uit het TSO. De jongste jaren wijzigt deze situatie zich en komt 80 % uit het TSO. De meeste docenten handhaven hun ASO-aanpak, waardoor zij dreigen voorbij te gaan aan de verwachtingen en mogelijkheden van het merendeel van de nu instromende studenten. Dit uit zich vooral bij de aanpak van de algemene vakken. Hoewel de uit het TSO instromende studenten de overgang naar het hoger onderwijs moeilijk vinden, stellen zij dat het niet gemakkelijk, maar toch haalbaar is. Na het eerste gemeenschappelijke jaar zitten de studenten op één lijn.

De mogelijkheden voor flexibele leerwegen in het opleidingsprogramma beperken zich tot het individueel aangepast jaarprogramma, IAJ, en studieduurverkorting, SDV. Aan de ontwikkeling en invoering van flexibele leerwegen zal in de nabije toekomst echter nog heel wat meer (beleids)aandacht moeten worden besteed.

sterke punten

- De opleiding staat bekend om haar praktijkgerichte oriëntatie en is dat ook.
- De jaarlijkse toetsing van het opleidingsprogramma is een belangrijke activiteit om het actualiteitsgehalte, het niveau en de inhoud ervan op te volgen.

aandachtspunten

- De commissie raadt aan om de inhoud van alle algemene opleidingsonderdelen nog meer en duidelijker af te stemmen op de toepasbaarheid en bruikbaarheid in de grafische sector. De dialoog tussen de docenten van de praktijkvakken en die van de algemene opleidingsonderdelen kan hierbij helpen.
- De inhoud van alle grafische opleidingsonderdelen moet verder worden geactualiseerd. Het systematisch betrekken van alumni en vertegenwoordigers van het werkveld wordt hierbij sterk aangeraden.
- Bij de actualisering en herziening van zowel de opbouw als de inhoud van het opleidingsprogramma is het raadzaam om nauwgezet rekening te houden met de vijf duidelijke en ambitieuze onderwijsdoelstellingen, die de opleiding formuleerde in het kader van de omvorming naar professionele bachelor.
- Er is meer aandacht vereist voor de verwachtingen en mogelijkheden van de instromende studenten om een aantrekkelijke en tevens degelijke opleiding te kunnen blijven bieden. Dit kan eveneens het aanbod flexibele leerwegen in het opleidingsprogramma ten goede komen.

2.2.1.7 afstudeerwerk en werkveldervaring

Tijdens de referentieperiode was één persoon aanspreekpunt voor de stages. Sinds september 2003 nemen twee verantwoordelijken deze taak op zich, elk binnen hun eigen specialiteit. Op het einde van dit academiejaar zal deze aanpak geëvalueerd worden.

De studenten stellen voor om meer bedrijfs- en studiebezoeken te organiseren om een duidelijker beeld te krijgen van de sector.

De stage en het eindwerk zijn aan elkaar gekoppeld. Zij bieden de mogelijkheid om het bedrijfsleven te leren kennen, maar zijn volgens de afgestudeerden inhoudelijk niet altijd even verrijkend en te verschillend. Dat alles hangt volledig af van de individuele stageplaats en begeleiding. Er is voorzien in begeleiding door de opleiding en door het bedrijf, maar die is weinig functioneel. Er ontbreken duidelijke afspraken over wat van de bedrijfspromotor verwacht wordt en wat het bedrijf van de student en de stagebegeleider mag verwachten. Op het einde van het tweede jaar wordt de studenten verteld wat van hen verwacht wordt gedurende de stage. Deze informatie is ook beschikbaar op het leerplatform Blackboard. Hoewel er duidelijke regels zijn voor de evaluatie van de stage en het eindwerk, ervaren de studenten dat de evaluatie door sommige docenten veeleer subjectief gebeurt.

Enkele studenten van het derde jaar zijn samen met een docent actief in de vakstudieclub. Zij organiseren onder andere bezoeken aan bedrijven in de grafische sector. De vakstudieclub betreurt dat zij niet gekend zijn door de studenten van de twee eerste jaren. Zij wil de communicatie met en naar deze groep in de nabije toekomst verbeteren.

sterke punten

- De opleiding gaat bewust om met de meerwaarde die de stage en het eindwerk kunnen bieden.
- De vakstudieclub is een vorm van netwerking die de opleiding verrijkt en kansen biedt om te groeien.

aandachtspunten

- De werking en de activiteiten van de vakstudieclub worden niet voldoende naar waarde geschat en ondersteund om de kansen te kunnen grijpen die zich aanbieden.
- De commissie vraagt de opleiding om de bedrijven duidelijk in te lichten over wat van hen verwacht wordt als begeleider van een stage of eindwerk, en over wat zij van de opleiding en de student mogen verwachten.
- De commissie raadt de opleiding aan dringend werk te maken van de bepaling van duidelijke en bindende evaluatiecriteria voor de stage.
- Het aanwezige potentieel aan docenten kan nog beter ingezet worden voor de begeleiding van de studenten bij hun stage en eindwerk.
- De commissie acht het raadzaam om één persoon als aanspreekpunt voor de stages aan te stellen in de opleiding. Dit zal de huidige herkenbaarheid van de opleiding bij externen en de huidige samenwerking minstens behouden, bevorderen en zelfs verbeteren.

2.2.1.8 internationale dimensie

Sinds 2002 is een personeelslid aangesteld als departementale verantwoordelijke voor internationalisering. Vanaf dit academiejaar (2003-2004) is ook per campus een coördinator aangesteld (2 %). Het bestaande spanningsveld tussen de hogeschool en de opleiding over de realisatie van de doelstellingen voor internationalisering vindt haar oorsprong enerzijds in de beperkingen voor personele en financiële inzetbaarheid, anderzijds ziet de opleiding de voorkeursbehandeling van de twee-cycli-opleidingen met lede ogen aan.

Hoewel de studenten van de opleiding de mogelijkheid krijgen om hun stage en eindwerk uit te voeren in het buitenland, gaan zij daar nauwelijks op in. De aangehaalde redenen hiervoor zijn veelvuldig. Voor sommige studenten is het de hoge financiële drempel, voor anderen de moeilijkheden bij het op elkaar aansluiten van de programma's of het liever in de vertrouwde omgeving blijven. Dit academiejaar heeft voor het eerst een student van de opleiding Grafische Bedrijven gevraagd om deel te nemen aan een Erasmusprogramma. De studenten en afgestudeerden stellen dat internationalisering praktisch niet aan bod komt tijdens de opleiding en weinig of niet gepromoot wordt. Een beperkt aantal docenten heeft goede contacten met de Hogeschool Brabant in Tilburg en met de Fachhochschule in Stuttgart. Meerdere studenten vinden na hun studies wel aansluiting met opleidingen in de Hogeschool Brabant te Tilburg en behalen er een tweede diploma.

De opleiding maakt deel uit van de Vereniging voor Grafische Opleidingen in Europa die waardevolle evenementen organiseert en is ook betrokken bij de ontwikkeling van een International Master of Printing.

sterke punten

- Meerdere studenten studeren na hun opleiding met succes verder in Tilburg.
- De docenten zijn zich bewust van de meerwaarde van internationalisering voor de opleiding, de studenten en henzelf.

aandachtspunten

- De commissie raadt de opleiding aan de internationale dimensie een duidelijke plaats te geven in de opleiding en een doelgerichte inhaalbeweging uit te voeren.
- Door de aanstelling van een coördinator in de opleiding (2 %) worden verschillende taken voor internationalisering op het niveau van de opleiding gelegd. Hiervoor ontbreekt echter de noodzakelijke draagkracht vanuit het departement en de hogeschool.

2.2.1.9 leersituatie: onderwijsvormen en leermiddelen

In de opleiding komen verschillende onderwijsvormen aan bod zoals hoorcollege, projectwerking, labo, zelfstudie. De voorbije jaren werden met wisselend succes projectweken georganiseerd. De projectweek heeft al enkele jaren dezelfde inhoud en is niet echt vakoverschrijdend. Dat zette de vakstudieclub er vorig academiejaar toe aan om een voorstel uit te werken. Het ontbreken van stabiliteit en continuïteit in het

personeelskader leidde tot de stopzetting van het project, wat zowel door de studenten als de docenten wordt betreurd.

De opleiding wil op korte termijn het e-leerplatform Blackboard invoeren. Dit academiejaar worden de mogelijkheden van dit leerplatform bekeken. De betrokken docenten zijn enthousiast. De studenten waarderen de invoering van dit leerplatform en spelen zelfs een sturende rol.

De studenten stellen dat de manier waarop zij hun brede en degelijke bagage globaal meekrijgen hen aanspoort om na hun studie zelf te blijven werken aan levenslang leren. Toch menen zij dat het aanbrenge van leerstof, vooral van de algemene vakken, boeiender kan worden gemaakt. De afgestudeerden zijn van mening dat tijdens de opleiding te weinig kansen en mogelijkheden geboden worden om assertiviteit en zelfstandigheid te ontwikkelen. Daartegenover staat hun bevinding dat het aspect van probleemoplossend werken goed aan bod komt tijdens het talrijke groepswerk.

sterke punten

- De gevarieerde onderwijsvormen en de invoering van een e-leerplatform maken de opleiding boeiend.
- De wil en de voorstellen voor de invulling en organisatie van een projectweek getuigen van de dynamiek van de opleiding, zowel bij de studenten als de docenten.
- De docenten zijn bereid om navorming te volgen over innovatieve onderwijsvormen.
- Sommige attitudes en vaardigheden worden bij de studenten ontwikkeld door gebruik te maken van de gepaste onderwijsvorm.

aandachtspunten

- De commissie adviseert de opleiding om de voorstellen en plannen voor projectweken en vakoverschrijdende projecten krachtadiger te bepleiten in het departement en de hogeschool en op die manier in de nodige middelen en personeel te voorzien voor de projectweek.
- Bij de actualisering en herziening van zowel de opbouw als de inhoud van het opleidingsprogramma is het raadzaam om voor de te verwerven competenties de meest gepaste onderwijsvorm te kiezen.

2.2.1.10 toetsing en evaluatie

De toetsing en evaluatie zijn beschreven in het studiecontract. Uit het gesprek met de studenten blijkt echter dat het bestaande examenreglement niet algemeen bekend is en niet consequent wordt toegepast.

De studenten hebben inspraak bij de opstelling van de examenroosters voor de eerste zittijd.

De studenten zijn van mening dat zij, afhankelijk van de docent en/of het opleidingsonderdeel, wel of niet goed weten wat van hen verwacht wordt om te slagen. De studenten vragen duidelijker geformuleerde opdrachten en duidelijker bepaalde leerstof. De evaluatiecriteria zijn naargelang de docent en/of het opleidingsonderdeel objectief of subjectief. Ook de feedback wisselt.

Om de studenten aan te sporen de lessen wiskunde en fysica goed bij te houden, werd voor deze opleidingsonderdelen een permanente evaluatie ingevoerd.

sterke punten

- De inspraak van de studenten bij de opstelling van de examenroosters.
- Sommige docenten passen de toetsing/evaluatie aan de leerstijl van de studenten aan.

aandachtspunten

- De commissie raadt de opleiding aan dringend werk te maken van de bepaling van duidelijke en bindende evaluatiecriteria voor alle opleidingsonderdelen.
- De evaluatiemethoden kunnen nog meer gedifferentieerd worden in functie van de beoogde doelstellingen/competenties van het opleidingsonderdeel en de doelstellingen/competenties van de globale opleiding.
- Hoewel er duidelijke regels zijn voor de evaluatie, vinden de studenten de evaluatie door sommige docenten veeleer subjectief.

2.2.1.11 studie- en studentenbegeleiding

De stap naar de studiebegeleiders is moeilijk. Daartegenover staat echter dat de docenten van de opleiding gemakkelijk aanspreekbaar zijn voor de studenten. De afgestudeerden en studenten zijn het erover eens dat de kleinschaligheid de opleiding aantrekkelijk maakt en geborgenheid biedt. Samen met de docenten stellen zij dat de opleiding geniet van de voordelen van de kleine groepen. De directe en informele contacten van de docenten met de studenten zijn erg positief. Zij zijn een goede begeleiding van de studie en zorgen voor een directe aanpak van mogelijke problemen.

De afgestudeerden merken op dat hoewel de studenten kansen krijgen om zelfstandig te werken, de ontwikkeling van attitudes en vaardigheden zoals assertiviteit en zelfstandigheid in het gedrag komen door de sterke sturing in de leerprocessen.

Bij de aanvang van het academiejaar wordt een overmaat aan informatie gegeven. De studenten stellen voor om de informatie te beperken en meer te spreiden over het academiejaar om de inhoud ervan efficiënter over te dragen.

In de referentieperiode werd melding gemaakt van het peterschap. De commissie stelde vast dat dit project niet verder loopt.

Wiskunde blijft moeilijk voor de instromende TSO'ers. Er is interesse voor deelname aan een vakantiecursus wiskunde. De opleiding is vragende partij om dit te organiseren. Een dergelijke cursus zal echter niet opgenomen worden in het takenpakket van de betrokken docent.

De derdejaarsstudenten merken op dat de demotivatie van de studenten om de lessen bij te wonen deels bij de studenten zelf ligt. Zij vragen zich af of dat misschien een verband houdt met het feit dat steeds meer TSO'ers instromen en dat de opleiding nog grotendeels afgestemd is op ASO'ers. De commissie stelt vast dat

ook de studenten van de lagere jaren en verschillende docenten deze mening delen. Zij verwijst in deze context naar de bevindingen in het thema 2.1.1.6, 2.1.1.10 en 2.1.1.12 uit dit rapport.

Studenten kennen de weg naar het monitoraat en maken er gebruik van. Ook over de ombudswerking zijn de studenten tevreden.

SOVOHA behartigt de psychologische, financiële en juridische problemen en de aspecten van faalangst en studiemethode. De studenten zijn weinig of niet op de hoogte van de mogelijkheden en het aanbod van SOVOHA. Zij menen dat de studenten van de andere opleidingen meer middelen krijgen dan die van de opleiding Grafische Bedrijven.

De studentenvereniging organiseert regelmatig activiteiten.

De studentenvertegenwoordiging wordt gehoord in de verschillende organen van het departement.

sterke punten

- De docenten van de opleiding zijn gemakkelijk aanspreekbaar voor de studenten, wat de studiebegeleiding ten goede komt.
- Studenten en docenten onderhouden zeer goede contacten met elkaar. De directe en informele contacten van de docenten met de studenten worden als erg positief ervaren.
- De kleinschaligheid maakt de opleiding aantrekkelijk en biedt geborgenheid aan de studenten.
- De docenten zijn begaan met de begeleiding van de studenten door de algemene opleidingsonderdelen toegankelijker en meer toegepast te maken.
- De interesse en het potentieel om een vakantiecursus wiskunde aan te bieden getuigt van de aandacht van de opleiding voor instromende studenten.

aandachtspunten

- Hoewel de studenten kansen krijgen om zelfstandig te werken, dreigt de ontwikkeling van attitudes en vaardigheden zoals assertiviteit en zelfstandigheid in het gedrag te komen door de sterke sturing in de leerprocessen. De commissie vraagt de opleiding met deze vaststelling rekening te houden bij de omvorming van het curriculum naar de vereisten van een professionele bachelor.
- Wiskunde is, zoals in meerdere opleidingen in het studiegebied IWT, een opleidingsonderdeel dat voortdurend aan structurele discussies onderworpen wordt. De commissie adviseert de opleiding een haalbaar, maar toch ambitieus evenwicht tussen inhoud en leerprocesbegeleiding na te streven, rekening houdend met de instromende studenten.
- De mogelijkheden en de werking van SOVOHA zijn onvoldoende bekend bij de studenten. De commissie raadt SOVOHA aan te onderzoeken hoe dit kan worden verbeterd.

2.2.1.12 studeerbaarheid en studierendement

Het verschil in studielast tussen het eerste en tweede jaar is volgens de studenten van het derde jaar en volgens de afgestudeerden een foute perceptie. In het tweede jaar wordt van de studenten meer zelfstandige inbreng verwacht door opdrachten en projectwerking, waardoor zij de indruk hebben dat dit een zwaarder jaar zou zijn.

Er werden twee studietijdmetingen uitgevoerd in de opleiding. De resultaten werden niet aan de opleiding bezorgd. De commissie raadt aan om de perceptie van de studenten aan de hand van de resultaten van studietijdmetingen te bevestigen of te weerleggen. Op die manier kan duidelijk worden of er effectief maatregelen moeten worden overwogen om het mogelijke onevenwicht tussen het eerste en tweede jaar bij te sturen. Bovendien biedt een studietijdmeting een verrijking door onder andere de mogelijkheid om de geschatte studielast van en de toegekende studiepunten aan de verschillende opleidingsonderdelen te toetsen aan de begrote studielast en de vastgelegde studiepunten.

sterke punten

- De opleiding heeft - zij het informeel - aandacht voor de studeerbaarheid en het studierendement.

aandachtspunten

- De commissie dringt aan op degelijk uitgewerkte studietijdmetingen in de opleiding, niet alleen omdat dit een decretale verplichting is, maar meer nog omdat aan de hand van de resultaten van dergelijke metingen zowel de studeerbaarheid als het studierendement kan worden verbeterd.
- De opleiding doet er goed aan meer gegevens te verzamelen over studeerbaarheid en studierendement en ze ook te toetsen aan indicatoren die departement- en hogeschooloverschrijdend zijn. De opleiding mag niet alleen staan in het uitvoeren en opvolgen van metingen over deze onderwerpen.
- De kleinschaligheid van de opleiding biedt de mogelijkheid om creatief in te spelen op de heterogene instroom door een meer individueel gerichte aanpak van de studenten. De commissie raadt de opleiding aan op deze uitdaging in te gaan en meent dat dit zal leiden tot een interne en externe meerwaarde voor de opleiding.

2.2.1.13 afgestudeerden

Het merendeel van de afgestudeerden bekleedt een andere functie dan degene die de gevolgde optie laat vermoeden. De brede vorming tijdens de opleiding biedt volgens hen dan ook een ware meerwaarde. Zij hadden een goed gevoel bij sollicitatiegesprekken en stelden daarbij vast dat zij tijdens hun opleiding voldoende bagage meegekregen hadden.

Voor eventuele bijstellingen van de programma-inhoud worden de afgestudeerden informeel gecontacteerd. Een afgestudeerdenvereniging bestaat al langere tijd niet meer. De afgestudeerden voelen daar niet direct een behoefte toe, maar willen wel graag bijdragen tot de versteviging van de band van de opleiding met het

werkveld. Ook op hun medewerking om de programma-inhoud te actualiseren mag de opleiding systematisch een beroep doen.

De afgestudeerden stellen dat de opleiding dynamisch is. Zij kijken met genoeg terug op hun studietijd en zouden voor dezelfde opleiding en hogeschool kiezen.

Omdat tijdens het bezoek geen vertegenwoordiging van het werkveld aanwezig was, heeft de visitatiecommissie de afgestudeerden - waar mogelijk - ook aangesproken als vertegenwoordiger van de sector.

sterke punten

- De afgestudeerden zijn erg tevreden over de genoten opleiding.
- Zij vinden de brede inzetbaarheid een meerwaarde van de opleiding.
- Het veelvuldig gebruik van de mogelijkheid die de samenwerking met Tilburg biedt, leidt tot een verbreding van de inzetbaarheid en een verhoging van competenties, zoals zelfstandig leren, ondernemingszin en sociale vaardigheden.

aandachtspunten

- De commissie adviseert de opleiding om de alumniwerking uit te bouwen als een netwerk van contacten en dit systematisch te benutten bij onder andere de actualisering van het opleidingsprogramma, de uitstraling van de opleiding en de uitvoering van het programma.

2.2.1.14 maatschappelijke dienstverlening en onderzoek

Maatschappelijke dienstverlening en projectmatig wetenschappelijk onderzoek gebeuren zeer occasioneel en niet vanuit een beleidsvisie. Sinds dit academiejaar is voor elke campus van de hogeschool een verantwoordelijke aangesteld voor maatschappelijke dienstverlening en wetenschappelijk onderzoek. Het project Blairon biedt mogelijkheden. De omkadering blijft echter een probleem.

Verder meent de commissie dat de aanpak technocratisch oogt indien de centrale probleemstelling van maatschappelijke dienstverlening focust op factureringsproblemen.

aandachtspunten

- Gezien de recente ontwikkelingen in het onderwijslandschap en de decretale verplichtingen raadt de commissie de hogeschool aan dringend werk te maken van een duidelijk hogeschoolbreed beleid voor zowel maatschappelijke dienstverlening als voor (projectmatig) wetenschappelijk onderzoek. Dat beleid moet verder worden uitgewerkt tot op het niveau van de opleiding.

2.2.2 samenvatting van de sterke punten en aandachtspunten

sterke punten

- De opleiding heeft een zeer realistisch zelfbeeld.
- De tevredenheid van de studenten en afgestudeerden bevestigt een aanvaardbare output.
- De primaire onderwijsprocessen en interne werking verlopen gunstig: de verbeterde interne organisatie, de inmiddels geactualiseerde onderwijsdoelstellingen, de introductie van het leerplatform, enige bijsturing van de studiebegeleiding.
- De kleinschaligheid van de opleiding biedt kansen aan tal van informele processen.
- Het project Blairon bracht initieel een nieuw elan in de opleiding.
- De afgestudeerden zijn het erover eens dat de opleiding Grafische Bedrijven een dynamische opleiding is. Zij houden er een goed gevoel aan over en zouden voor dezelfde opleiding kiezen, mochten ze herbeginnen.
- De wil en het potentieel om de opleiding te laten groeien en een boeiende studie aan te bieden aan de studenten.
- Individuele acties in de opleiding getuigen van een dynamiek, motivatie en ambitie om een toekomstgerichte visie aan te houden. Deze intenties betreffen de kwaliteitszorg, de actualisering van het opleidingsprogramma, het overleg en de samenwerking met de sector en met de collega-opleiding. De ondernomen acties hebben al tot een bescheiden aantal innovaties geleid.

aandachtspunten

- De meerwaarde van de schaalvergroting door de fusie dringt niet door tot op opleidingsniveau.
- Het is aangewezen om de kwaliteitszorg zowel op departementaal als op opleidingsniveau beleidsmatig te ondersteunen.
- Er is nood aan een duidelijk beleid voor internationalisering, (projectmatig) wetenschappelijk onderzoek en maatschappelijke dienstverlening.
- De kleinschaligheid van de opleiding is een kwetsbaar gegeven. Zij kan echter creatief benut worden bij de optimalisering van praktisch alle thema's in dit rapport.
- De onderwijsdoelstellingen moeten dringend herijkt worden.
- Vijf jaar *status quo* van het project Blairon:
- riskeert te verzanden in een vertrouwensbreuk van de opleiding met het hogeschoolbestuur;
- heeft een vertragende invloed op de werking van de opleiding;
- is de evolutie van de opleiding niet ten goede gekomen.
- Op enkele cruciale terreinen ontbreekt het aan zekerheden voor de opleiding: personeelsbezetting, allocatie van middelen, project Blairon.

advies

- Het voortbestaan van de opleiding in deze regio vereist een kwantitatieve en kwalitatieve groei als prioritaire doelstelling. Om te groeien in aantal en kwaliteit moet deze opleiding zich duidelijk positioneren op de opleidingsmarkt. Een strategie en actieplan zijn daartoe noodzakelijk.

- Het personeelsbeleid is een kritische succesfactor: er is behoefte aan een degelijk HRM met aandacht voor functioneringsgesprekken en evaluatieprocedures, competentiemapping en een realistisch nascholingsbeleid.
- De commissie raadt de opleiding aan om de intenties om te zetten in de praktijk en daarbij respect af te dwingen bij het departement en de hogeschool om de vereiste personele inzet en financiële middelen te doen inzetten. Zelf moet de opleiding elke opportuniteit in verband met netwerking beter aangrijpen.
- De hoeveelheid aan intenties noopt de opleiding tot een pragmatische, structurele en systematische aanpak, het stellen van prioriteiten en het daadwerkelijk implementeren van verbeterdoelen.
- De doelstellingen van de opleiding moeten verder gaan dan de onderwijsopdracht. De commissie adviseert de opleiding om degelijk rekening te houden met de totale opdracht van de opleiding als de doelstellingen bijgesteld worden, rekening houdend met de vereisten voor een professionele bachelor.

bijlage 1

curriculum vitae van de visitatieleden

André Haesaerts (1945) is burgerlijk ingenieur. Hij werkte een aantal jaren bij Proctor & Gamble in diverse functies, vooraleer over te stappen naar de verpakkingindustrie. Sinds 1979 werkt hij bij Carta Mundi, waar hij momenteel productiedirecteur is. Hij is vertrouwd met kwaliteitszorg binnen een productieomgeving.

Wim Nimmegeers (1952) startte zijn loopbaan bij het HIGRO (Hoger Instituut voor Grafisch Onderwijs, nu deel uitmakend van de Arteveldehogeschool), deels als bibliothecaris, deels als docent. In 1986 stapte hij over naar het volwassenenonderwijs. In 1991 werd hij gedetacheerd naar de VLOR, waar hij secretaris was van de raad voor volwassenenonderwijs. Hij werkte ook mee aan de ontwikkeling van beroeps- en opleidingsprofielen. Sinds 2002 is hij stafflid voor het volwassenenonderwijs bij het Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs.

Anja Ruttyn (1970) studeerde grafische bedrijven en startte in 1993 bij Agfa Gevaert. Aanvankelijk werkte zij in het Engineering Quality Assurance departement dat verantwoordelijk was voor de kwaliteitscontrole voor nieuwe softwareproducten. Na 3 jaar stapte zij over naar de applicaties waar ze verantwoordelijk was voor training, ondersteuning en opvolging bij nieuwe producten. De laatste jaren werkt ze als technical manager color en screening, waar ze verantwoordelijk is voor het managen van nieuwe software projecten en producten. Daarnaast heeft ze nog een tweetal jaren lesgegeven.

Dirk Salens (1963) is plantmanager bij een industriële drukkerij, die een 70tal mensen tewerkstelt. Hij heeft een grote interesse voor het onderwijs.

Lucia Van Hoof (1955) is biologe van opleiding en startte haar loopbaan als wetenschappelijk onderzoeker aan de universiteit. Zij behaalde een doctoraat in de wetenschappen. Daarna gaf ze gedurende 12 jaar les in de graduaat chemie en laboratoriumtechnieken. In die periode groeide haar belangstelling voor kwaliteitszorg. Aanvankelijk was dit gelinkt met haar vak, geleidelijk aan ging de aandacht naar de integrale kwaliteitszorg in de organisatie. Sinds 4 jaar is ze de centrale kwaliteitscoördinator van de Karel de Grote-Hogeschool.

0 beschrijving van beleid en kwaliteitszorg van de opleiding

- voorstelling van de opleiding;
- beschrijving van het beleid, algemene strategie en/of doelstellingen inzake onderwijs, internationalisering, maatschappelijke dienstverlening, onderzoek, ...
- beschrijving van het kwaliteitsbeleid en van het systeem van interne kwaliteitszorg.

1 thema concretisering kwaliteitszorg in de opleiding

- concrete uitwerking kwaliteitszorg in de opleiding (enquêtes, consensusvergaderingen, evaluatie, relaties met werkveld, ...);
- meetresultaten van de opleiding vanuit het interne kwaliteitsinstrument;
- verbeterdoelen en acties vanuit de kwaliteitszorg in de opleiding;
- opvolging van de verbeterdoelen en acties vanuit de kwaliteitszorg in de opleiding;
- kwaliteitscoördinator in de opleiding (verantwoordelijkheid, draagvlak, functioneren); thema kwaliteitszorg in het opleidingsteam.

bijlage: overzicht scores, formulieren, (opvolgings)verslagen vanuit de kwaliteitszorg in de opleiding

2 thema personeel

- human Resources Management (o.a. aanstelling en/of aanwerving, allocatie, bevordering, functionering en evaluatie);
- betrokkenheid van personeel (commitment en empowerment);
- werking van het opleidingsteam (coördinatie, teamverantwoordelijkheid, draagkracht,);
- professionalisering van het personeel buiten de technische deskundigheid (ook o.a. navorming);
- technische deskundigheid van het onderwijzend personeel (vakinhoudelijk, onderwijskundig en didactisch) (ook hoe gaan wij daarmee om?, navorming, ...);
- onderzoekdeskundigheid en/of deskundigheid in de beoefening en de ontwikkeling van de kunsten (indien van toepassing);
- technische, administratieve en organisatorische deskundigheid (ATP, ondersteunende diensten) (ook o.a. navorming).

bijlage: omvang, cijfermateriaal, samenstelling personeel (diploma, categorie, functieomschrijvingen, opdrachten), overzicht navorming personeel

3 thema materiële en financiële randvoorwaarden

- onderwijsruimten (incl. laboratoria, practica- en werkgroep ruimten, ateliers,);
- mediatheek;
- computerfaciliteiten;
- beschikbare werkmiddelen;
- studenten- en docentfaciliteiten.

bijlage: cijfermateriaal

4 thema onderwijsdoelstellingen

- onderwijsvisie van de opleiding;
- afstemming van de onderwijsdoelstellingen van de opleiding op het hoger onderwijs;
- afstemming van de onderwijsdoelstellingen van de opleiding op het werkveld.

bijlage: beroeps- en/of opleidingsprofiel, onderwijsvisie en/of onderwijsdoelstellingen

5 thema opleidingsprogramma: opbouw en inhoud

- concretisering van de onderwijsdoelstellingen in het opleidingsprogramma;
- de aandacht in het opleidingsprogramma voor de vaardigheden die het maatschappelijk en beroepsmatig functioneren ondersteunen;
- actualiteitsgehalte van het opleidingsprogramma;
- sequentiële opbouw en coherentie van het opleidingsprogramma;
- aandacht voor de karakteristieken van de studenteninstroom;
- aanbod en structuur van flexibele leerwegen in het opleidingsprogramma;
- het niveau en de inhoud van de opleidingsonderdelen.

bijlage: opleidingsprogramma en studiegids van de opleiding

6 thema afstudeerwerk en/of werkveldervaring

- opvatting(concept), inhoud en niveau;
- begeleiding (o.a. duidelijkheid regelingen en voorzieningen);
- beoordeling (gehanteerde criteria en wijze van beoordeling);
- relatief gewicht in de opleiding.

bijlage: stagecontract, stagebeoordelingfiche, lijst van stageplaatsen, gebruikte handleiding en/of afspraken bij begeleiding en beoordeling van afstudeerwerken

7 thema internationale dimensie

- integratie van de doelstellingen van het internationaliseringbeleid in de opleiding;
- de internationale dimensie in de opleiding;
- participatiegraad van de studenten aan internationale programma's;
- internationale contacten van het personeel met terugkoppeling naar het onderwijs;
- samenwerking met buitenlandse instellingen.

bijlage: cijfergegevens internationalisering (studenten, personeel, take-up rate, begroting, uitgaven,)
internationalisering

8 thema leersituatie

8.1 onderwijsvormen

- de verschillende onderwijsvormen (hoorcollege, werkgroepen, projectwerk, practica, zelfstudie,)
(concept, geschiktheid in relatie tot doelstellingen, didactisch niveau);
- innovatieve onderwijsvormen;
- proportie contacturen-zelfstudie-andere onderwijsactiviteiten.

8.2 leermiddelen

- de verschillende onderwijsmiddelen (syllabi, handleidingen, cursussen, didactische hulpmiddelen, ...)
(in relatie tot doelstellingen en kwaliteit);
- inschakeling van innovatieve leermiddelen in de opleiding (o.a. ICT).

bijlage: proportie contacturen-zelfstudie-andere onderwijsactiviteiten, onderwijsreglement en/of -regeling en/of -procedure wijziging onderwijsvormen en leermiddelen

9 thema toetsing en evaluatie

- de verschillende evaluatievormen (concept, in relatie tot de doelstellingen van de opleidingsonderdelen en de opleiding als geheel, gerichtheid van de evaluatie op het toetsen van kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes, moeilijkheidsgraad);
- criteria en wijze van beoordeling door de evaluatoren;
- criteria en wijze van beoordeling van de examencommissie;
- organisatie van toetsen en examens;
- transparantie van de evaluatie.

bijlage: examenreglement en/of regeling

10 thema studie- en studentenbegeleiding

10.1 studenteninstroom

- instroomprofiel (ook zijdelings);
- instroombegeleiding;
- voorlichting aan abiturienten/aspirant-studenten;
- activiteiten ten aanzien van de aansluiting secundair - hoger onderwijs.

10.2 studiebegeleiding en studentenbegeleiding

- studiebegeleiding tijdens het eerste jaar;
- studiebegeleiding/advies tijdens het vervolg van de opleiding;
- communicatie van de onderwijsdoelstellingen, onderwijs- en examenreglement/ regeling;
- psychosociale begeleiding;
- studentenparticipatie;
- ombudsfunctie.

bijlage: cijfergegevens instroomprofiel en instroombegeleiding, folders en cijfergegevens studie- en studentenbegeleiding, decretaal rapport studiebegeleiding eerstejaars

11 thema studeerbaarheid en studierendement

- studierendement en studiebelemmerende of studiebevorderende factoren en maatregelen (per studiejaar/startmodules en voor de hele opleiding);
- studietijd (verdeling over en binnen de opleiding, wijze en opvolging studietijdmeting, overeenstemming begrote en reële studietijd).

bijlage: slaagcijfers alle studie jaren/modules en gemiddelde studieduur, cijfergegevens begrote en reële studietijd

12 thema afgestudeerden

- voorbereiding van de afgestudeerde op de instap in het werkveld (uitstroombegeleiding inbegrepen);
- contacten tussen de opleiding en de afgestudeerden (o.a. alumniwerking);
- waardering voor de afgestudeerden door het werkveld;
- tevredenheid van de afgestudeerden over de opleiding.

bijlage: materiaal uitstroombegeleiding en alumniwerking, rapport tevredenheidsmeting bij afgestudeerden

13 thema maatschappelijke dienstverlening

- maatschappelijke dienstverlening verweven met de opleiding (concept, beleidsdoelstellingen, bijdrage tot beleidsdoelstellingen, verwevenheid met onderwijs, kwaliteitszorg maatschappelijke dienstverlening);
- organisatie, middelen en ondersteuning van de opleidingsgebonden maatschappelijke dienstverlening.

bijlage: visie en/of beleidsdoelstellingen maatschappelijke dienstverlening, overzicht maatschappelijke dienstverlening, begroting projecten maatschappelijke dienstverlening, resultaten uit kwaliteitszorg

14 thema onderzoek

- onderzoek verweven met de opleiding (concept, beleidsdoelstellingen, bijdrage tot beleidsdoelstellingen, verwevenheid met onderwijs o.a. via actieve deelname studenten, kwaliteitszorg onderzoeksprojecten);
- organisatie, middelen en ondersteuning opleidingsgebonden onderzoek.

bijlage: overzicht onderzoeksprojecten, begroting onderzoek (personeel/taakbelasting, uitrusting, werking), tussentijdse en/of eindverslagen, gebruikerscommissies, resultaten uit kwaliteitszorg)

15 thema beoefening en ontwikkeling van de kunsten (indien van toepassing)

- de beoefening en ontwikkeling van de kunsten in de opleiding (beleidsdoelstellingen, bijdrage tot de realisatie van de doelstellingen, verwevenheid met onderwijs, kwaliteitszorg beoefening en ontwikkeling kunsten);
- organisatie, middelen en ondersteuning van de beoefening en ontwikkeling van de kunsten.

bijlage: overzicht beoefening en ontwikkeling kunsten in de opleiding, resultaten uit kwaliteitszorg

dag 1

- 09.00 – 09.45 uur algemeen directeur en departementshoofd en algemene kz coördinator, verantwoordelijke werving personeel
- 10.00 – 10.45 uur opleidingshoofd en kz coördinator van de opleiding
- 11.00 – 12.30 uur rondleiding
- 12.30 – 14.00 uur werklunch (en intern overleg)
- 14.00 – 14.45 uur studenten 1ste en 2de jaar (min. 5 max. 10 heterogeen samengesteld, uit de verschillende opties/afstudeerrichtingen, inclusief studentenparticipatie)
- 15.00 – 15.45 uur studenten 3de jaar (min. 5 max. 10 heterogeen samengesteld, uit de verschillende opties/afstudeerrichtingen, inclusief studentenparticipatie)
- 16.00 – 17.30 uur intern werkoverleg, inzage documenten
- 17.30 – 18.15 uur vertegenwoordigers uit het beroepsveld, inclusief stagementoren (max. 5, verschillende beroepenvelden)
- 18.15 – 19.00 uur afgestudeerden (max 5, uit de 3 laatste afstudeerjaren met verschillende werkeldervaringen, verschillende functies)
- 19.00 uur hapje en drankje voor de aanwezigen (gasten en personeel dat wenst aanwezig te zijn)

dag 2

- 09.00 – 09.45 uur docenten algemene vakken (min. 5 max. 10, representatief voor de opleiding)
- 09.45 – 10.30 uur docenten specialisatievakken (min. 5 max. 10, representatief voor de opleiding)
- 10.45 – 11.30 uur verantwoordelijken stagebegeleiding, internationalisering, onderzoek, maatschappelijke dienstverlening *
- 11.30 – 12.15 uur verantwoordelijken studiebegeleiding, ombudsdienst
- 12.30 – 13.00 uur departementshoofd en opleidingscoördinator
- 12.30 – 14.00 uur werklunch waarop het opleidingshoofd uitgenodigd is
- 14.00 – 15.00 uur vrij spreekuur (voor het personeel/studenten van de hogeschool of op uitnodiging van de commissie)
- 15.00 – 16.30 uur intern overleg
- 16.30 – 17.00 uur mondelinge rapportering

* de commissie kan zich opsplitsen en vraagt enkele lokalen extra om de gesprekken te voeren.

* indien er geen verantwoordelijken voor de opleiding zijn, wenst de commissie die personen te spreken die het dichtst bij de opleiding betrokken zijn.

visitatiebezoeken

- Arteveldehogeschool 28 en 29 november 2003
- Hogeschool Antwerpen 6 en 7 november 2003